

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Socialt Arbete - ledning och organisering, 180hp

KANDIDATUPPSATS

Rummets betydelse för det goda åldrandet - Det gemensamma rummet på äldreboende

En kvalitativ studie - observationer och intervjuer

Johanna Ring och Christina Ingmyr

Socialt arbete 15hp

Halmstad 2015-10-25

Abstrakt

Studien vill belysa det *gemensamma rummet* på ett äldreboende, utifrån de äldres perspektiv. Syftet är att synliggöra den äldres självbestämmande och dess resurser i det gemensamma rummet, samt rummets betydelse för den äldre individen utifrån hur makten ter sig mellan boende och boende, och mellan boende och personal. På det valda boendet gjordes observationer och semistrukturerade intervjuer med de äldre personerna. Den röda tråden igenom arbetet är de äldre personernas uppfattning om det gemensamma rummet utifrån deras självbestämmande. Det vill säga–hur tolkar den äldre sin livssituation i det gemensamma rummet på ett äldreboende.

Metod som används var deltagande observationer och semistrukturerade intervjuer vilket är en kvalitativ metod.

Resultaten visar det gemensamma rummets betydelse för de boende på äldreboendet utifrån boendets utformning, inredning, trivsel, aktiviteter och användning av rummet. Resultatet visade på ett dolt maktperspektiv utifrån personalens och de äldres egna rutiner.

Slutsats som kan dras utifrån intervjuer och observationer är att utvecklandet av ett hälsofrämjande arbetssätt där individens resurser och förutsättningar främjas för att eftersträva och tillgodose den äldre individens möjligheter för att känna platstillhörighet i rummet behöver utvecklas och förstärkas.

Valda nyckelord är: äldre, äldreboende, självbestämmande, egenmakt, rummet

Abstrakt

The study wants to highlight the common room in a nursing home, based on older people's perspective. The purpose is to expose the elderly to self-determination and its resources in the common room, and the room's significance for the older individual basis how power appears between elderly and elderly and between elderly and health professionals. On the chosen accommodation, observations and semi-structured interviews with older people. The thread running through the work is the older people's perception of the common room based on their self-determination. That is to say-how interprets the older their lives in the common room in a nursing home. Method used was participant observation and semi-structured interviews as a qualitative method.

The results show the common room's importance to the residents of the retirement home outside the accommodation design, interior design, comfort, activities and use of the room. The results revealed a hidden power perspective based personnel and the elderly own routines.

Conclusion that can be drawn from interviews and observations is that the development of a health promotion approach in which individual resources and conditions encouraged to pursue and meet the older individual's ability to feel the place belonging in the room needs to be developed and strengthened.

Selected keywords are: elderly, retirement homes, self-determination, empowerment, room

Förord/tack

Ett stort tack till våra intervjupersoner som gav oss information till vårt valda område, vilket gjorde det möjligt att genomföra vår studie.

Vi vill även tacka vår handledare, som stöttade oss i arbetet och gav oss ett bredare perspektiv, genom att ifrågasätta och efterfråga olika infallsvinklar. Detta gjorde att vi tänkte utifrån olika synsätt, vilket gav oss ett mer nyanserat sätt.

Vill också tacka våra familjer och vänner. Tack för att ni har stått ut med oss, trots vår ibland frånvaro på grund av mycket studiearbete.

Vi vill avsluta med att tacka varandra för dessa tio veckor och för det jobb som ligger bakom, vilket har varit givande, utvecklande och gett oss mycket kunskap och erfarenhet. Vi har kompletterat varandra på flera sätt och haft olika infallsvinklar och tankar vilket har varit givande.

Ett stort innerligt tack till er alla som funnits där och stöttat oss!

Innehåll

Inledning	1
Syfte	3
Frågeställningar	3
Disposition	5
Bakgrund.....	6
Former för äldres boende – igår och idag	6
Tidigare forskning	9
Teoridel.....	13
Socialgerontologiskt perspektiv	13
Teorin om KASAM (Känslan av sammanhang)	14
Makt	15
Dramaturgiska teori	16
Plats och rum	18
Sammanfattning av teoridelen kopplat till äldreomsorg	19
Metod.....	22
Kvalitativ metod	22
Förförståelse	23
Urval och kontakt	23
Observation	24
Intervju	26
Analys	26
Trovärdighet, pålitlighet, överförbarhet och objektivitet.....	27
Etik.....	29
Resultat	30
Observation	30
Intervju	33
Resultat analys.....	38
Diskussion.....	46
Resultatdiskussion	46
Metoddiskussion.....	54
Slutsats.....	57
Referenser	58

Bilaga 1	61
Missivbrev intervju	61
Bilaga 2	62
Missivbrev observation	62
Bilaga 3	63
Intervjuguide	63

Inledning

I dagens äldreomsorg eftersträvas att arbeta salutogent, med fokus på det friska och att man utgår från individens resurser vilket innebär ett hälsofrämjande perspektiv. I vår studie valde vi ett äldreboende som var relativt nytt med somatisk (kroppslig) inriktning och för att se hur ett nytt boende arbetade utifrån lagar, regler, rutiner, kultur samt den äldres makt och självbestämmande i det gemensamma rummet.

Äldreboende är ofta utformade utifrån att den äldre individen har tillgång till sin egen lägenhet, vilken är möblerad med personliga möbler och har en sovplats och ofta en grupp med möbler samt ett litet pentry med en liten diskho och ett litet kylskåp samt ett stort badrum/toalett. I det gemensamma rummet finns det utrymme och plats för samtliga boende och möjligheter till att vistas där vid olika tillfällen under dagen. I det gemensamma rummet äter de boende sina måltider ihop och har möjlighet att se på TV tillsammans samt att ha gemenskap med andra. Andersson och Malmqvist (2014) beskriver skillnaden mellan ett ordinärt boende och ett särskilt boende och menar att ett ordinärt boende oftast har ett trapphus, vilket gränsar till lägenheterna. Jämfört med ett särskilt boende då lägenheterna ligger på samma plan och gränsar till det gemensamma utrymmet vilket brukar bestå av kök, matdel, dagrum samt korridorer. På ett särskilt boende har den äldre personen en egen lägenhet och tillgång till det gemensamma rummet, enligt BBR (2012 i Andersson och Malmqvist, 2014) ska särskilda boende vara ”*en egen bostad av god kvalitet*”, på ett särskilt boende har den äldre personen en egen lägenhet och del i det gemensamma utrymmet.

I SFS 2001:453 (svenskförfattarsamling) i kap 5 § 4 SoL (www.riksdagen.se. 2015-05-19) beskrivs vikten av att den äldre bör ha en meningsfull dag och känna välbefinnande.

Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. (SoL 5kap. 4§ i Westlund, 2015, s. 22)

Vad är då en meningsfull dag för den äldre personen? Hur skapas möjligheter för att stärka individens resurser så hen känner att hen har självbestämmande och egenmakt över sin vardag, utifrån att hen bor och lever ihop med andra personer, vilka man inte har någon anknytning till sedan tidigare och dessutom har man olika bakgrund i form av olika fritidsintressen etc. Den äldre personen försöker hitta sig en vardag som fungerar ihop med andra äldre personer i det gemensamma rummet.

Vi upplever att äldre ibland betraktas som en homogen grupp för att de är äldre. Varje äldre människa har ett eget liv utifrån tidigare upplevelser och intressen och hur tas dessa tillvara? Äldreomsorgen består av personal med scheman, tider, rutiner och strukturer. Hur får man ihop dessa olika perspektiv på ett äldreboende utifrån ett salutogent förhållningssätt.

I en studie gjord av Johansson och Bergman (2014) efterfrågas fler studier gällande äldre personers uppfattningar när det gäller att ”stärka deras känsla av sammanhang”. I tidigare forskning beskrivs att det saknas forskning inom äldreomsorgen beträffande fler empiriska studier med fokus på äldre människor. Johansson och Bergman (2014) beskriver i sin studie att det saknas kunskap rörande ett salutogent synsätt. Eriksson och Hägers (2012) menar på att deras empiriska studie uppfattas vara den enda svenska studie som är utifrån ett synsätt som bygger på det salutogena perspektivet inom äldreomsorgen. Westlund och Sjöberg (2008) beskriver att flera inom äldreomsorgen ser hinder i utvecklingen. Johansson och Bergman (2014) menar på att det patogena synsättet tar för stor plats i äldreomsorgen, vilket innebär att meningsfullhet och begriplighet inte får tillräckligt stort utrymme på grund av att fokus läggs på hanterbarhet. I tidigare forskning efterfrågas mer forskning runt äldreomsorgen samt fler empiriska studier med fokus på äldre personers egna perspektiv.

Westlund och Lindberg (2012) beskriver att det finns begränsningar för den äldre individen inom äldreomsorgen och menar på att det finns en paternalistisk tradition i äldreomsorgen vilket gör att den äldre inte har möjlighet till att vara en konsument med möjligheter till att kunna efterfråga. Westlund och Lindberg (2012) belyser perspektivet om äldreomsorgens låga produktion utifrån nyttigheter för den äldre, i form av ex. mötesplatser i olika miljöer så som träffpunkt, förebyggande hälsovård, trädgårdar etc. vilket innebär att det saknas möjligheter för den äldre individen i form av olika mötesplatser som beskrivs ovan i närheten av särskilda boenden. Varför har inte samhället satsat mer på olika mötesplatser för den äldre på särskilda boenden.

Syfte

Syftet med vår studie är att få en ökad förståelse för hur den äldre personen upplever sin vardag på ett boende inom äldreomsorgen med fokus på det gemensamma rummet. Utifrån valda teorier resonerar vi och söker svar på frågan: hur tar man tillvara på boendes möjligheter och resurser för att de ska kunna känna meningsfullhet samt ha rätt förutsättningar för att kunna leva meningsfullt livet ut. Vi vill belysa området makt utifrån teorier som resonerar runt makt, motmakt och egenmakt. Uppsatsen diskuterar och resonerar runt det gemensamma rummet utifrån teorier, tidigare forskning samt kulturer, rutiner och strukturer, detta för att belysa verksamhetens utformning av det gemensamma rummet samt den äldre personens egna uppfattning gällande det gemensamma rummet.

Frågeställningar

- ❖ Hur upplever den äldre individen sin vardag i det gemensamma rummet
- ❖ Hur ser det gemensamma rummet ut på ett boende – hur ter sig makten
- ❖ Hur påverkar det gemensamma rummets utformning den äldre personens vardag

Därför vårt val och intresse av att genomföra ett arbete gjord genom kvalitativ studie utifrån observationer och intervjuer med fokus på den äldre individen på ett äldreboende. Det centrala är det sociala arbetet inom äldreomsorgen, vilket vi i vårt syfte samt i våra frågeställningar har eftersträvat att belysa i vårt arbete. Vi menar på att vår studie behövs inom området äldre och äldreomsorg utifrån det sociala arbete samt vårt material vilket bidrar till att öka kunskapen för hur den äldre individen upplever det gemensamma rummets betydelse. Tack vare äldre personernas egna reflektioner upplever vi att vårt material kommer att vara intressant och relevant inom området socialt arbete för bland annat dem som arbetar inom äldreomsorgen samt till dem som arbetar inom socialt arbete.

Uppsatsens relevans för socialt arbete

Vår studie belyser den äldre individen inom äldreomsorgen utifrån socialt arbete och i inledningen beskrivs att forskning behövs inom området.

Uppsatsen utgår från ett synsätt som vilar på det sociala arbetet. Meeuwisse och Swärd (2006) belyser *den sociala frågan* från 1800-talet utifrån sociala missförhållanden, där man utgick ifrån systematiska insatser för att motverka familjevåld, fattigdom, missbruk, brottslighet etc. I Meeuwisse och Swärd (2006) tydliggörs socialt arbete, vilket verkar för social förändring och möjligheter att hitta lösningar på problem i relationer samt verka för frigörelse och empowerment utifrån ett fokus på att främja människors välfärd. Meeuwisse och Swärd (2006) menar på att teorier utifrån ett socialt arbete bygger på mänskliga beteenden och sociala system och socialt arbete som stödjer människor. Grupper inom socialt arbete vilka beskrivs i Meeuwisse och Swärd (2006) är bland annat äldre, barn, familjer, missbrukare, funktionshindrade etc. Utifrån socialt arbete beskrivs olika metoder som används vid omsorg, behandling samt som förebyggande och vid socialpedagogiskt arbete etc. Utifrån denna beskrivning knyts studien an till området äldre inom socialt arbete. Studien vill belysa äldre personers uppfattning om att leva och bo på äldreboende. I tidigare forskning framkommer att det saknas studier runt detta område. Vi anser att området är relevant för att förstå den äldre individen på ett tydligare sätt och för att kunna stötta individen.

I vår studie vill vi belysa gruppen äldre personer vilka vi uppfattar ibland framställs som en svagare grupp i samhället utifrån ålderism. Tornstam (2010) tydliggör ålderism genom att beskriva attityderna till den åldrande och den äldre individen och menar på att ålderism kan leda till diskriminering för den äldre utifrån stereotypa föreställningar. Exempel på sådana attityder eller påståenden är: *Gamla vill helst vara för sig själva, det flesta gamla är klena och sjukliga, gamla är mycket ensamma.* (Tornstam, 2010, s. 107)

Lindqvist och Nygren (2006) belyser området *socialt arbete* utifrån skärningspunkten, det vill säga det som finns mellan individen och samhället, vilket synliggör situationer som är problematiska för individen, gruppen eller för samhället. Vårt valda område har fokus på individen och där övriga delar spelar en betydande roll för helhetsperspektivet när det gäller vardagen i det gemensamma rummet inom äldreomsorgen.

Vi har båda tidigare erfarenheter av att arbeta inom äldreomsorgen och har därmed en förförståelse för det valda området vilket vi vill synliggöra i denna studie, en kvalitativ studie med hjälp av observationer och intervjuer.

Vår tidigare erfarenhet gör att det finns en förförståelse i undersökningen, det vill säga en hermeneutisk ansats utifrån vår tidigare kunskap inom äldreomsorgen samt teoretisk kunskap i området socialt arbete med bland annat inriktning på äldres livsvillkor jämsides med ny kunskap som uppkom under studiens gång, vilket gör att vårt arbete växlar mellan förförståelse och förståelse. Vilket brukar beskrivas som den hermeneutiska cirkeln. I studien använder vi oss av valda teorier, observationer och intervjuer, vilket gör att studien präglas utifrån en etnografisk metod.

Disposition

Bakgrunden beskriver den tidigare institutionen från förr fram till äldreboenden idag, detta för att ge en ökad förståelse för hur äldreomsorgen har utvecklats över en tid.

I bakgrunden beskrivs artiklar och avhandlingar, dessa tar upp tidigare forskning omkring rummets plats och betydelse samt äldres livssituation på äldreboende. I teoridelen beskrivs olika teorier bland annat den dramaturgiska teorin, aktivitets- och disengagemangsteorier, gerotranscendensteorin och KASAM-teorin. Dessa teorier ligger till grund för studiens resultat och har funnits med under hela processen i arbetet, tidigare forskning och teorier ligger till grund för vårt område och knyter an till vår studie. I metoddelen beskrivs val av metod vilket är en kvalitativ studie, som har utgått ifrån observationer och intervjuer. I metoddelen beskrivs även genomförandet och urval. I resultatet söker vi svar på syftet och dess frågeställningar. Intervjuer och observationer vävs ihop med valda teorier i resultatanalysen för att belysa socialt arbete inom äldreomsorgen. I diskussionsdelen diskuteras resultat och metod, vårt arbete avslutas med vår slutsats av denna studie. Den röda tråden igenom vårt arbete är den äldres uppfattning av det gemensamma rummet utifrån sitt självbestämmande. Det vill säga – hur tolkar den äldre sin livssituation i det gemensamma rummet på ett äldreboende.

Bakgrund

I bakgrunden tydliggörs vad som ligger till grund för studien och hur tidigare forskning ser på området. Avhandlingar och artiklar samt litteratur belyser olika perspektiv och förklaringar till våra valda teman i studien.

I bakgrunden beskrivs institutionens utformning från förr i tiden till dagens äldreboende samt rummet och platsens betydelse för den äldre individen med fokus på den äldres självbestämmande och egenmakt.

De valda teorierna tydliggör teorierna om åldrandet, den dramaturgiska teorin och KASAM- (känslan av sammanhang) teorin. Socialgerontologins teorier det vill säga teorier om åldrandet valdes för att ge en ökad förståelse och bredd för den äldres livssituation. Teorierna om åldrandet är betydelsefulla utifrån att de lyfter fram olika perspektiv runt den äldre människan, vilka är intressanta och ger ett nyanserat sett samt en ökad förståelse för den äldres livssituation och en ökad insikt om den äldres vardag. Den dramaturgiska teorin ger en inblick i vardagen på boendet genom att visa att rummet är en scen som består av publik och aktörer och där dessa är *boende* och *personal*. Teorin om KASAM- (känslan av sammanhang) upplever vi intressant utifrån att den belyser meningsfullhet samt vikten av att ta tillvara på individens resurser vilket ger en ökad livskvalité för den äldre. KASAM-teorin och SFS 2001:453 kap 5 § 4 (www.riksdagen.se. 2015-05-19) belyser vikten av begreppet meningsfullhet.

Litteratur som vi använt oss av och som beskriver det gemensamma rummet är bland annat Kjellman (2003) samt Wijk (2014).

Former för äldres boende – igår och idag

Boendets utformning

Gamla människor flyttade för i tiden till fattigstugorna, dit kom även de som hade funktionsnedsättningar och som inte hade någon som kunde försörja dem och som var fattiga. 1918 inträdde fattigvårdslagen vilket innebar att kommunerna var skyldiga att erbjuda ålderdomshem för de äldre, detta utifrån ett fattigvårdstänk. Ålderdomshem ansågs vara ett hem för äldre, här fanns en blandning av klienter, mentalsjuka, långtidssjukskrivna samt de som beskrevs som störande och svårhanterliga (Edebalk 1990). Enligt Edebalk (1990) växer och utvecklas åldringsvårdsideologi fram mellan 1945-1965. Jönson (2002) synliggör diskussionen omkring de äldre från 1949. Forskare och läkare ville kartlägga och se till de äldre. De vill att välfärdssamhället skulle sätta in åtgärder och se till de äldre. 1950 blir svensk äldre politik officiell, folkhemmet håller på att byggas. De första försöken av hemtjänst utformas, vilket visade sig vara lyckat koncept.

Enligt Harnett et al. (2012) gjorde inte hemmaboendeideologin att institutionsboenden försvann, kvar fanns fortfarande långvårdskliniker och sjukhem. 1992 inträder Ädelreformen, vilket innebar att kommunerna nu fick huvudansvaret för äldreomsorgen och att boendeformerna samlas under benämningen särskilt boende.

Under 1920 talet kom ritningar på ålderdomshem från staten, på dessa ålderdomshem hade de äldre tillgång till ett rum, ensamma eller tillsammans med ytterligare en boende, bad och toalett delades med andra äldre personer. Mellan 1960 och 1980 byggs servicehus i kommunal regi. Här hade den äldre en lägenhet med tillgång till pentry och toalett. Dagens särskilda boenden liknar delvis dessa, samtidigt som de även påminner om de statliga sjukhemmen där kroniskt sjuka bodde. 1992 i samband med Ädelreformen och landstingens överlämning av ansvaret till kommunerna får nu den äldre individen ett eget kontrakt på sin lägenhet i det särskilda boendet (Andersson och Malmqvist, 2014).

Dagens boende

Enligt Arbetsmiljöverket (2009; BBR, 2012 i Andersson och Malmqvist, 2014) har ett äldreboende två funktioner, det ena är att vara en *bra bostadsmiljö* och det andra är att ha en *god arbetsmiljö* vars främsta syfte är att vara en bra bostad för den äldre. Äldreboendet ska ha rum för social samvaro, för till exempel besökare och anhöriga samt för gemensamma aktiviteter och sociala samlingar.

Westlund (2015) tydliggör och beskriver begreppet *bostad* utifrån verbet *bo* där han belyser det särskilda boendet utifrån begreppen *allmänt boende* och *personligt*. Till det allmänna boendet räknas vardagsrum, kök, matrum och eventuella andra rum. Till det personliga boende räknas den egna lägenheten. Till hyrans kostnader räknas även de gemensamma rummen. På ett äldreboende bestämmer inte den enskilde hyresgästen vem som ska vara eller befinna sig i vardagsrummet, köket eller matrummet (Westlund, 2015).

Äldres flytt till äldreboende

Samhällets organisering av äldreomsorgen kan ses utifrån en fråga om makt inom en form av omsorgen enligt Harnett et al. (2012). Harnett et al. (2012) menar att idag måste den äldre kvalificera sig in för att få en plats på ett äldreboende utifrån formulerade kriterier och tolkningar gällande äldres behov och därmed utövas en makt över den äldre. Äldre personer har inte möjlighet att definitivt välja boende eller tidpunkt när det gäller flytt, utan är beroende av politiska beslut och lagtolkningar.

Andersson och Malmqvist (2014) beskriver äldre personens flytt till ett särskilt boende vilket innebär att hen lämnar sitt hem. I och med denna flytt överlämnar sig den äldre i vissa delar i någon annans händer och därmed ingår i ett kollektivt sammanhang på det särskilda boendet. I det kollektiva sammanhanget ingår den äldre också i en grupp i vilken hen inte har möjlighet att påverka sammansättningen av gruppen.

Goffman (1961) beskriver institutioner, vilka är till för bland annat gamla, föräldralösa, fattig etc. De som vistas där är beroende av institutionens organisation och dess auktoritet utifrån en hierarkisk konstruktion.

Falk (2014) belyser i sin studie intervjupersonernas syn på boendet och menar på att de äldre uppger att de kände sig isolerade och frihetsberövade från samhället. De äldre upplevde att deras liv lades i andras händer vilket belyser boendes upplevelse av en institution. När en individ upplever att hen inte får möjlighet att välja och bestämma när hen vill ex ta en promenad gör detta att hen upplever institutionen som ett fängelse. Extrema institutioner är slutna psykiatriska vårdinrättningar och fängelse etc.

Institutionsliknande miljö

Enligt Harnett et al. (2012) räknas inte äldreboende till att vara en vårdinstitution, likväl kan miljön präglas av att vara en institutionsliknande miljö utifrån att det kan finnas rutiner på morgonen, rutiner för kvällen etc. Harnett et al. (2012) menar att det finns en maktutövning här vilket styr människors handlande. Dock kan rutiner leda till att trygghet samt dämpa oro, vilket även kan ses som en form av makt. Harnett et al. (2012) beskriver dilemmat utifrån hur rutiner kan tolkas och uppfattas inom personalgruppen. I Lundgrens (2000:67 i Harnett et al., 2012, s. 46) studie framkom att personal kände att deras arbetskamrater hade förväntningar på att rutiner skulle följas, exempel var bland annat: ”Hur kan han sätta sig och prata med Nils, när borden inte är avdukade?”. Rutiner inom omsorgsarbetet skapar både trygghet samt social kontroll. Harnett et al. (2012) menar att samspelet som finns mellan den boende och personalen inom äldreomsorgen skildrar och tydliggör rutiner utifrån en praktisk samvaro. Harnett et al. (2012) beskriver att det dagligen sker maktövning inom äldreomsorgen utifrån rutiner där den äldre förhåller sig till eller emot, det kan göra att människors identitet tas ifrån eftersom människorna formas likadant till samma form. Enligt Levin & Levin (1980; Nelson 2004 i Harnett et al., 2012) finns det fördomar mot äldre utifrån begreppet ålderism. Den yngre generationen ser äldre som personer med annorlunda behov, forskning visar att äldre betraktades som mer sjuka än vad de är.

Institutionens rutiner formar både personal och boende, vilket gör att de betar sig på ett visst sätt. Harnett et al. (2012) belyser begreppet *andrafiering* vilket kan förklaras utifrån kategorisering av *in-* och *utgrupper*. Harnett et al. (2012) använder begreppet *andrafiering* för rättfärdiga *utgruppen* inom äldreomsorg. Harnett et al. (2012) beskriver äldreboendets miljö där det särskilda boendet är ett *eget hem* för den äldre samtidigt som det finns drag av *institution*, vilken regleras av rutiner. Ett äldreboende består oftast av två grupper, vilka är *personal* och *boende*. Harnett et al. (2012) beskriver betydelsen av ett *eget boende* samt vikten av att arbeta personcentrerat för att undvika grupptänk på äldreboende.

Tidigare forskning

Här beskrivs tidigare forskning vilket ligger till grund för vår empiri samt syfte och frågeställningar.

Hem - platstillhörighet

Enligt Falk (2014) är institutioner och hemmet varandras motsatser. Vilket är viktigt för att förstå hem och platstillhörighet på äldreboende. Falk (2014) menar att de offentliga gemensamma rummen symboliserar en miljö för individen där hen vet vilket beteende som förväntas av hen. Denna miljö kan stödja den äldre genom att hen äter mer självständigt om matsalen upplevs mer restauranglik. De starka skillnaderna mellan de offentliga och de privata platserna gör att det blir lättare för individen att skapa en känsla av hemlikt.

Falk (2014) tydliggör platstillhörighet utifrån platser vilka väcker känslor för individen. En sådan plats kan vara hemmet. Falk (2014) belyser skillnaden mellan den privata lägenheten och det offentliga gemensamma rummet. I den privata lägenheten upplever den äldre sig trygg och ”*kan vara sig själv*” medan det gemensamma rummet beskrivs som en social arena. En av intervjupersonerna i Falks (2014) studie tyckte det var hemskt att personalen inte respekterade att hen ville äta själv och inte socialisera sig runt det gemensamma matbordet. Enligt Falk (2014) är svårt att känna sig hemma på ett vård- och omsorgsboende. *Platstillhörighet* är viktigt för att hen ska känna sig hemma. Vid en flytt till ett äldreboende saknar ofta den äldre *platstillhörigheten*. Personalen bör därför medvetet utveckla strategier, så att den äldre upplever *platstillhörighet*. Det är viktigt att den äldre får bestämma och att hans tidigare rutiner tas till vara och respekteras, det är viktigt att eftersträva och värna om den äldre personens privata sfär till sin lägenhet.

Hemlikt – hemkänsla

Att något är hemlikt innebär inte per automatik att det är ett hem för individen enligt Anderson och Malmqvist (2014). Hemlikt kan belysas utifrån fysiska aspekter som till exempel trädgård, egna möbler husdjur etc. Motsatsen är medicinvagnar och långa korridorer etc. Hemlikt utifrån sociala aspekter är bland annat att kunna bestämma själv eller att kunna bestämma över val av aktiviteter. Andersson och Malmqvist (2014) menar att individens bostad är där hen har sitt hem, en fysisk plats. Hemmet står för individens privata blandning av bland annat existentiella, historiska och sociala perspektiv. Ett särskilt boende är till för de som bor där och det är deras hem. De boende bestämmer hur lägenheten ska se ut utifrån deras personlighet (Andersson och Malmqvist, 2014).

Möbler, färgsättning, utsmyckning, invändig och utvändigt utformning belyser *hemlikt* ihop med den fysiska miljön. Hemkänsla är utifrån individens egna upplevelse. Miljö som upplevs hemlik gör att individen lättare kan känna hemkänsla. Vad som är hemlikt är varierande för människor utifrån bland annat geografisk och kulturell tillhörighet, socioekonomisk bakgrund samt beroende till

ålder. Andersson och Malmqvist (2014) tydliggör vikten av den fysiska miljön betydelse utifrån möblering, färgsättning, belysning samt storleken på rummet, dessa faktorer påverkar individen. Äldreboenden beskrivs utifrån olika nivåer vilka är: lägenheten som den mest privata, byggnadens gemensamma och yttre delar beskrivs som offentliga, medan avdelningens gemensamma delar beskrivs som "semi-privata", det gemensamma rummet ska vara funktionellt över en tid och tilltala flera individer (Andersson och Malmqvist, 2014).

Sandman och Edvardsson (2004) beskriver i sin forskning vikten och betydelsen av att ha blommor, tavlor och möbler på våningen, vilket symboliserar det vackra och bidrar till trygghet utifrån att man känner igen sig i sin omgivning. Falk (2014) menar på att personalen bör vara medveten om hur komplext det kan vara för den äldre att uppleva "hemkänsla" och att det därför är viktigt att personalen är lyssnande, observerande och bemöter den äldre personen med försiktigt.

Det gemensamma rummet – personalens arbetsplats och äldres hem

Andersson och Malmqvist (2014) väcker frågan: *hur ska utrymmet användas, hur ska det inredas*. Spänningen mellan att sätta sin prägel på utrymmet gentemot nödvändigheten av att vara neutralt utrymme. Andersson och Malmqvist (2014) menar att det gemensamma utrymmet kan beskrivas utifrån att vara ett mikrosamhälle där gemensamma aktiviteter utförs samtidigt som det är en privat sfär. Den privata sfären förändras utifrån vad som sker och äger rum samt vem som är i rummet. Andersson och Malmqvist (2014) tydliggör de gemensamma rummen och menar på att i dessa utrymmen äter boende tillsammans och är tillsammans grupp. I dessa gemensamma rum har även personalen sin arbetsplats. Enligt Malmqvist (2014) finns det olika dimensioner i det gemensamma utrymmet samtidigt som det även är våningens ansikte utåt.

Westlund (2015) beskriver att ett flertal kommuner och organisationer har en salutogen policy. Dock finns det flera boende med institutionsliknande drag där boendet kan upplevas slutet mot omvärlden även om det inte är låst och där den äldre individen "tvingas" till någon slags gemenskap med andra. De gemensamma utrymmena uppfattas inte alltid som hemlika (Westlund, 2015).

Ett flertal studier påvisar personalens roll, vilket har en avgörande betydelse utifrån på vilket sätt de äldre använder sig av våningens gemensamma utrymme (McColgan 2005; Nord 2011; Ryvicker 2011; Williams och Warren 2009 i Andersson och Malmqvist, 2014). Det gemensamma rummet utgör olika perspektiv, vilket även påvisar hur detta präglar kontakten mellan boende och personal samt kontakten mellan boende och boende.

Hur upplever den äldre sin vardag på äldreboenden utifrån maktperspektiv

Harnett (2010) belyser i sin avhandling den maktresurs som finns bland personalen utifrån de lokala rutinerna och att makten finns i det vardagliga rutinarbetet inom äldreomsorgen, där även de äldres inflytande och makt formas. Harnett (2010) menar att personalen inom social omsorg upplever att det viktigaste är att följa rutiner och att vara effektiv i sitt arbete och att rutiner är något bland det viktigaste och går före de äldres inflytande i vardagen.

Harnett (2010) beskriver i sin artikel hur de äldres inflytande ser ut på äldreboende. Metoden Harnett (2010) använt är etnografisk datainsamling, där bland annat intervjuer gjordes med omsorgspersonalen och de äldres släktingar, det gjordes även observationer vid ett demensboende. Artikelns resultat visar att det finns begränsningar för den äldre som bor på äldreboende när det gäller äldres förmåga till inflytande på boendet med hänsyn till de rutiner vilka finns i kulturen på boendet.

Wikstöm och Emilsson (2014) beskriver vardagslivet på äldreboende utifrån de äldres självständighet och möjlighet till att ha kontroll. Metod som författarna har använt sig av är observationer och fokusgrupper på två omsorgshem. Exempel som beskrivs i artikeln är att omsorgspersonal frågar den äldre om hen vill ha mjölk eller juice. Den äldre personen känner att detta blir förvirrande eftersom hen helst önskade sig vatten. Studien synliggör att det finns en makt vilken är dold inom den sociala organisationen och att det är oklart om omsorgshemmet är en *plats att vårdas i* eller *bo i*. Wikstöm och Emilsson (2014) anser att omsorgspersonalen sätter gränserna för de äldre och tar över ansvaret. Vilket vi tolkar påverkar den äldre personens självständighet.

Harnett (2013) påvisade i sin studie att de äldre personerna på äldreboendet anpassade sig efter omgivningen och kulturen. När de äldre pratade med omsorgspersonalen handlade det oftast om verksamhetens rutiner och tider, det vill säga när aktiviteter var eller när måltider var, om det var bingo eller när är det var fika. När de äldre talade med personalen om saker som inte handlade om verksamheten, tog omsorgspersonalen över samtalet med den äldre och ledde samtalet tillbaka till det som berörde verksamhetens område.

Wikström (2005) beskriver om inflytande och delaktighet utifrån ett salutogent synsätt. KASAM betyder och innebär *känsla av sammanhang* vilket är betydelsefullt och viktigt för att individen ska kunna känna begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet över sin vardag och för att må bra och ha en bra vardag. Om den äldre vet hur hjälpinsatserna och förutsättningarna är, samt har kontroll över sin vardag kan detta underlätta för att den äldre ska känna och uppleva hanterbarhet och begriplighet och då känna sig delaktig i utformningen av sin vardag.

Utmaningar

Nilsson (2006) beskriver att vi står inför nya utmaningar inom äldreomsorgen utifrån den ökande medellivslängden och en befolkning som blir äldre. Nilsson (2006) beskriver om den *äldre pedagogiska utbildningen*, vilken innehåller bland annat humanistisk- och medicinsk kunskap samt samhällsvetenskaplig inriktning. Utbildningen har som syfte att utveckla kompetensen inom socialpedagogiska och pedagogiska interventioner för att ta tillvara och förlänga det friska hos den äldre personen samt höja livskvalitén. I denna utbildning har det salutogena synsättet ett överordnande perspektiv (Nilsson, 2006).

Skillnaden mellan platsen och rummet

Kjellman (2003) söker i sin avhandling en ökad förståelse för hur grupper i samhället lever sin vardag. Avhandlingen har fokus på *yngre narkomaner* samt *äldre utvecklingsstörda*, utifrån tre geografiska perspektiv, vilka är *socialgeografiska teorier*, *tidsgeografiskt synsätt* samt *känslan för platsen* med perspektiv på hur marginalisering inverkar på människor utifrån att ta plats.

Kjellman (2003) studerar i sin avhandling olika aspekter och infallsvinklar på rum och plats. Hur medborgare har tillgång till platser och hur de använder dem samt hur gränser uppstår i rummet och hur makten ter sig i rummet. Hon studerar marginaliserade rum och institutioners rum samt tydliggör rummets avgränsning utifrån hur konsekvenserna blir beroende på individens tillgång till det dagligarummet beroende på vem individen är.

Vi och dem, insiders och outsiders

Enligt Kjellman (2003) är utsatta människor marginaliserade. Det kan vara äldre, handikappade, fattiga, kvinnor, ungdomar etc. vilka i vissa sammanhang blir marginaliserade. Kjellman (2003) belyser *vi* och *dem*, *insiders* och *outsiders*. Människor vilka är *insiders* upplever att platsen är deras och sätter gränser till sin omgivning, de på andra sidan är *outsiders*. Enligt ett historiskt synsätt var vårdande institutioner platser med människor som var och blev marginaliserade. I början av 1900-talet skulle marginaliserade grupper integreras i samhället, dvs. principen om integrering och normaliseringsprincipen.

Teoridel

Teoridelen belyser teorierna om åldrande, KASAM, maktperspektiv, Dramaturgiska teorin, samt plats och rum

Socialgerontologiskt perspektiv

Socialgerontologiskt perspektiv hjälper till att förtydliga på ett teoretiskt sätt den åldrande människans aktivitet och delaktighet. Socialgerontologiskt perspektiv beskriver ett gott åldrande utifrån tre betydelsefulla teorier vilka är: Aktivitetsteorin, Disengagemangteorin och Gerotranscendensteorin (Tornstam, 2010).

Aktivitetsteorin – Tornstam

Aktivitetsteorin innebär att när man bli äldre är det viktigt att fortsätta vara aktiv i olika sammanhang för vid förlorandet av yrkesrollen är det viktigt med bibehållen positiv självkänsla. De äldre behöver en ny roll i olika sociala sammanhang som familjen, olika föreningar och i samhällslivet. Genom åldrande förloras många olika saker så som fysik och socialt då är det särskilt viktigt att vara aktiv för att motverka det som förloras, aktivitet kommer att bidra till tillredelse och ett gott åldrande (Tornstam, 2010).

Disengagemangsteorien - Tornstam

Disengagemangsteorin är motsatsen till aktivitetsteorin här antas att det goda åldrandet inte kommer från aktiviteter och att den äldre personen inte kommer att ha samma behov som hen har haft tidigare i livet. Disengagemangsteorin menar att när människor blir äldre kommer de frigöra sig från samhället, samhället kommer även stöta ut den äldre individen med pensionering. Stegvis kommer de äldre att stötas ut ur samhället vilket innebär en förberedelse för döden (Tornstam, 2010).

Gerotranscendensteorin - Tornstam

Gerotranscendensteorin innebär att vissa äldre går in i detta tillstånd, vilket betyder att meningen med det levda livet skapar en känsla av tillhörighet i ett större sammanhang. Materiella ting blir mindre betydliga, detsamma gäller ytliga kontakter. De äldre väljer en lugn tillvaro och eftertanke om det liv som de har levt före med aktiviteter och olika sociala sammanhang. Utifrån gerotranscendensteorin har inte alla äldre precis likadana behov av sociala sammanhang eller att vara aktiv (Tornstam, 2010).

Teorierna om åldrandet beskriver och belyser flera perspektiv av åldrandet vilket ger en ökad förståelse för den äldre individen. Vilket är betydelsefullt ha med i vår studie. Detta för att lyfta fram olika synsätt och perspektiv på vad som är meningsfullt i vardagen på ett äldreboende.

Äldre kan vara aktiva eller passiva, vilja dra sig undan. Äldre som är nöjda med sitt liv kan se tillbaka på livet genom att se livet i ett större sammanhang.

Teorin om KASAM (Känslan av sammanhang)

Antonovsky (2005) beskriver KASAM som ett förhållningssätt. Förhållningssättet avgörs utifrån individens erfarenheter från sin uppväxt. Antonovsky (2005) utgår från de tre komponenterna, vilka är *meningsfullhet*, *begriplighet* och *hanterbarhet*.

Individer som har högt av dessa komponenter har ett högt KASAM. *Meningsfullhet* är vikten av att känna sig delaktig samt att vara och känna sig engagerad känslomässigt. *Begriplighet* beskrivs utifrån att känna att man har kontroll, att man upplever informationen strukturerad, tydlig och sammanhängande och inte kaotisk, oförklarlig och oordnad etc. Hög känsla av *begriplighet* innebär bland annat att individen kan hantera överraskningar, dvs. försöka ordna och förklara det som sker. *Hanterbarhet* är utifrån vilka resurser individen upplever att hen har. Hög känsla av *hanterbarhet* kan vara att individen inte tycker att livet är orättvist. Antonovsky (2005) menar att hög *hanterbarhet* är bunden till hög *begriplighet*. *Meningsfullhet* är den viktigaste av komponenterna. Har man inte hög *meningsfullhet* är det svårt att ha hög *hanterbarhet* och hög *begriplighet*. Antonovsky (2014) belyser stark KASAM och menar att individ med hög KASAM har en sammanhängande bild av sin värld och är dessutom flexibel när det gäller att kunna se vad som är viktigt i livet.

Antonovsky (2005) menar att det patogena perspektivet står för sjukdom. Det salutogena perspektivet belyser hur hälsa kan bevaras eller förbättras vilket ger ett ökat välbefinnande. Antonovsky (2005) belyser vikten av att känna mening och medbestämmande. När någon bestämmer över en uppgift och inte låter individen ha något att säga till om kan det leda till att individen upplever sig vara ett reducerat objekt. Vilket kan upplevas i relationer i bland annat i arbetslivet.

Westlund (2005) beskriver det patogena synsättet och Antonovskys utvecklande av det salutogena perspektivet. Det patogena synsättet utgår från sjukdomsorienterad praktik och det salutogena utifrån en situationsorienterad praktik. Där det patogena perspektivet har fokus på att bota sjukdom medan det salutogena synsättet fokuserar på individen och hälsofrämjande faktorer. Vid ett salutogent synsätt ser man individen utifrån perspektiven *hälsa* och *ohälsa*. Westlund (2005) menar att vid en salutogen vård och omsorg blir individen insatt i sin vård och omsorg etc. utifrån *meningsfullhet*, *hanterbarhet* och *begriplighet*, där den äldres resurser tas tillvara.

Antonovskys teori om KASAM utifrån begreppen hanterbart, begripligt och meningsfullt är betydelsefulla denna studie, teorin stärker de äldres beskrivningar i studien. Vi upplever det relevant att ha med både det patogena och salutogena synsätten i studien. Berglund (2014) belyser sin verksamhets utvecklingsarbete av att skapa ett salutogent boende för äldre, vilket utgår från en salutogen värdegrund.

Fokus områden som har prioriteras inom verksamhetens utvecklingsarbete är maten, måltidsmiljön, meningsfulla aktiviteter, kultur, boendemiljö och trädgård.

Jag vill berätta om det utvecklingsarbete som genomsyrat alla våra verksamheter och som inte är slut ännu: resan mot en salutogen äldreomsorg. Det finns fortfarande mycket kvar att göra för att kunna erbjuda den äldre personen möjligheter till en meningsfull tillvaro den sista tiden i livet. (Berglund, 2014. s. 130)

Vår studie belyser det gemensamma rummet för den äldre. Tydliggör och visar äldreboendets utformning, personalens arbetssätt och de äldres uppfattning om att bo och leva på äldreboendet.

Makt

Johansson och Lalander (2013) belyser det vardagliga maktspelet utifrån det vardagliga samspelet. Genom att använda egenmakt försöker individen vidga sina möjligheter i livet. Symbolisk makt upplevs inte som makt trots det styr den likväl och reglerar människors handlingar och tankar. Symbolisk makt kan vara att någon försämras utifrån att hen underordnas och stigmatiseras. Makt i vardagslivet kan beskrivas utifrån mikromakt och det finns samband mellan symboliskmakt och mikromakt. Johansson och Lalander menar att makt är något vilket genomsyrar vardagsliv och samhälle (Johansson och Lalander, 2013). Mikromakt och symboliskmakt finns i vår vardag. I vår studie synliggörs makt på äldreboende, vilket sker i vardagen mellan den äldre och personalen samt mellan de som bor på boendet.

Foucault (2003) beskriver förhållandet mellan makt och frihet, makten är en förutsättning för friheten. Foucault (2003) var inte intresserad av vem som har makten utan han var intresserad av hur de som underordnas av makten och hur de angripas. I vår studie vill belysa makten och se hur den ter sig i vardagen på boendet.

Asplund (1987) tydliggör makten som sker mellan två människor och menar att denna form av makt är den mest grundläggande formen när det gäller makt. Vid mikromakt uppstår underkastelse. Asplund (1987) menar att mikromakt sker utifrån när man står mitt emot varandra, öga mot öga. Denna maktform beskrivs som naken, dvs. enkel och avskalad.

Harnett et al (2012) menar att vid det sociala livet på äldreboenden finns det och uppstår det maktfrågor. På äldreboenden finns det en kulturell och social värld och där vardagen är fylld av olika situationer där individen eftersträvar inflytande. På äldreboende finns makt allt från medicinburken på sängbordet till badrummets toalettartiklar. Harnett et al. (2012) belyser rutinernas makt och makten runt aktiviteter och menar att det sker en maktutövning utifrån rutiner på äldreboenden. Rutiner vilka både personal och boende följer, rutiner i form av de äldres makt, personalens vård- och omsorgsarbete samt äldreboendet som helhet.

Symbolisk makt kan ta uttryck i dagliga rutiner som kan finnas på ett äldreboende, rutiner behöver inte upplevas styrande men kan begränsa de äldres vardag genom att finns mindre valmöjligheter i vardagen än vad som den äldre hade innan hen flyttade till äldreboende (Johansson och Lalander, 2013).

Skau (2007) belyser dilemmat runt makt. Handlingar mot någon kan vara en blandning eller det ena eller det andra av att vara nedbrytande eller uppbyggande. Skau (2007) beskriver det som sker mellan klient och professionell hjälpare, de strategier som utvecklas, vad som sker i olika dilemmans, till exempel det som sker mellan system och individ, mellan makt och maktlöshet, mellan hjälp och skada och mellan jämlikhet och ojämlikhet. Skau (2007) menar på att makten finns mellan klient och professionsutövare i alla interaktioner och att den ofta döljs. Skau (2007) definierar makt, makt kan vara både hjälpande och skadande. Makt kan även bli skadande fast det var tänkt som hjälpande.

Makt är en egenskap som sker i relationer mellan människor menar Lill (2010). Lill (2010) belyser om glappet som omsorgsforskningen har haft svårt att visa, det vill säga glappet mellan personalens resultatnriktade struktur och det känslomässiga engagemang som framkommer i en arbetsituation. Lill (2010) såg i sina deltagande observationer den gränssättning som fanns mellan omsorgstagaren och personalen. I hennes studie framkom att detaljerad styrning upplevdes från personalen som ett misstroende mot dem. Samtidigt som de upplevde att arbetsbeskrivningar var skyddande för dem, ex när den äldre hade krav som de själva ansåg som inte rimliga.

Makt sker i relationer mellan människor, mellan den äldre och personal. Makt utifrån symboliskmakt och mikromakt kan jämföras med Skau (2007) och Lill (2010) beskrivning av makt. För att förtydliga det som sker mellan äldre och äldre och mellan äldre och personal på äldreboendet i de gemensamma rummen så har vi valt att använda oss av bland annat Goffmans teorier, där roller beskrivs och tydliggörs utifrån en scen med främre- och bakre regioner.

Dramaturgiska teori

Goffman (2014) beskriver ett sociologiskt perspektiv hur livet kan ses och studeras utifrån en beskrivning som påminner om en teater föreställning, där det mänskliga samspelet beskrivs utifrån den dramaturgiska teorin. Goffman (2014) menar att det inte är våra personlighetsegenskaper som talar om hur vi upplever oss själva, utan det är utifrån våra handlingar som avgörs utifrån den andres reaktioner. Goffman använder sig av begreppen: *aktör*, *scen*, *publik*. Aktören är nykomlingen och är obekant. Enligt Goffman (2014) använder han sig av teatermässiga begrepp utifrån sin begreppsram, vilka är, publik, begrepp om rutiner och roller samt framgångsrika framträdanden eller framträdanden som blir till fiasko. Goffman (2014) fortsätter sin beskrivning av teatermässiga begrepp och använder sig av dramaturgisk skicklighet, dramaturgiska strategier samt dramaturgiska behov.

Goffman (2014) beskriver teamframträdande när han belyser personer som samarbetar vid en rutin. Vid framträdandet är det en eller flera personer som arbetar. En person kan vara sin egen publik och tänka att en publik finns närvarande. Vid ett team finns ett samarbete, detta för att kunna hålla en förutbestämd situation inför publiken. Samarbetet är för att uppnå ett bestämt intryck utifrån det dramaturgiska perspektivet. Dock finns det även andra metoder, vilka bland annat kan vara förhandlingsstyrka och maktmedel. Team utför rutiner för varandra och beskrivs som en dramatisk interaktion, ett slags samspel. Goffman (2014) beskriver om teamframträdandet och menar på att det ofta finns en som kontrollerar och regisserar den dramatiska utvecklingen av det som sker. Vid team finns det mestadels en person som utses till huvudperson och hamnar i centrum.

Aktören kliver in på scenen vilken är en fysisk gestaltning detta kallar Goffman för *setting*, vilket innebär en inramning av vad som avgör slutresultatet. Scenens makt bestämmer gränserna. Publiken godkänner eller underkänner den rollgestalt som aktören åstadkommit detta gäller även föreställningen. Publiken har en betydande makt menar Goffman (2014).

Goffman (2014) beskriver hur dramatiskt förverkligande förklaras utifrån att personens agerande upplevs meningsfullt av de andra medlemmarna. De sociala rollerna måste bli godkända först innan man kan bli delaktig. Det normala sociala umgänget kan jämföras med ett skådespel som utspelar sig på en scen där sällskapet vävs samman som i ett växelspel.

Goffman (2014) definierar begreppet region och menar att det är ett ställe som är avgränsat. Framträdandet kan ske inomhus. Främre regionen liknas vid ett speciellt framträdande utifrån den plats där framträdandet sker. Denna del kan beskrivas som den del vilken utgör inramningen. Den bakre regionen, är den plats som är bakom kulisserna. Bakom kulisserna kan individen gå igenom sitt framträdande utan sin publik. Här kan medlemmar tränas inför framträdandet. Här kan individen koppla av, vila från sina repliker, vila från sin rollgestalt. Individen kan känna sig säker på att ingen av de andra medlemmarna ur publiken kommer in vid den bakre regionen.

När individen lämnar den bakre regionen för att gå till publiken liknar Goffman (2014) detta vid ett rollbyte som sker hos individen. I vårt samhälle finns det en skiljelinje mellan bakre- och främre region. Goffman (2014) beskriver och utgår från den sociala interaktionen, vilket kan ses utifrån ett drama som sker på scen. Enligt Goffman (2014) kan individen vara *agerande* eller *rollgestalt*. Dessa egenskaper hos individen har betydelse vid den *show* som upprätthålls. Vid den bakre regionen finns verktygen vilka formger individen, medan den främre regionen ofta har sin fasta rekvisita.

Vi använder oss av Goffmans (2014) dramaturgiska teori för att kunna se hur de äldre, personalen och omgivningen samspelar med varandra. Scenen är äldreboendet, aktörerna och publiken kan vara personal, äldre och anhöriga.

Den äldre drar sig tillbaka sin till sin lägenhet (bakre regionen), där den äldre kan reflektera över vad som händer och vilken roll hen spelar i de gemensamma rummen (främre regionen) på äldreboendet. I den bakre regionen kan den äldre vara sig själva och slappna av.

Uppträdandet av den äldre sker i det gemensamma rummet (främre regionen), där kan den äldre bli granskade av de andra äldre samt personal (publiken). Enligt Goffman (2014) har publiken stor makt över hur de andra äldre integrerar sig eftersom växlingar sker mellan att vara publik och skådespelare i de gemensamma rummen. Att bli godkänd av publiken kan upplevas meningsfullt för skådespelaren, då man får bekräftelse och kan ta mer plats i det främre rummet (gemensamma rummet) menar Goffman (2014).

Goffman (2014) menar att när de äldre är i det gemensamma rummet tillsammans sker en interaktion som påverkas av att de är tillsammans. När interaktionen sker tar de äldre på sig en roll eller rutin som är ett handlingsmönster vilket är förbestämt, de äldre tar på sig en mask när de vistas i den främre regionen (gemensamma rummen).

Goffman (2014) beskriver agerande, publik, rutiner, bakre- och främre regioner. Vilka sker vid den dramatiska framställningen och som liknas vid en teaterscen, vilket påminner och liknar det sociala sammanträffades struktur. Detta kan liknas vid det som sker i det sociala livet. Goffman (2014) beskriver publiken som rangordnar aktören utifrån detaljer. Visar egentligen inte det individen hade tänkt göra, utan visar istället det individen gör eller rättare sagt hur de andra tolkar det, det vill säga hur publiken tolkar det. I den sociala interaktionen är individen både skådespelare och publik, individen deltar i båda aktiviteterna samtidigt.

Plats och rum

Begreppet places (plats) är där identiteter skapas och där sociala relationer uppstår, begreppet space (rum) är mer abstrakt och generellt enligt Kjellman (2003).

”Plats är inte endast en geografisk yta som kan betraktas som en nod på en karta. Relationen mellan människa och plats är i denna mening relaterat till samtliga sinnen och inte enbart till det visuella. Den relationen skapas i en känsla av mening i förhållande till plats men också av grundläggande psykologiska och sociala faktorer”. (Rämgård-Hirdman 2002 i Kjellman 2003, s.19)

Kjellman (2003) beskriver tre skilda världar. *Kulturella värden* beskriver regler, rådande värderingar samt lagar, *den fysiska världen* belyser det som är skapat av naturen samt det som människan tillverkat och framställt, *den mentala världen*, beskriver människans tankar och idéer. Dessa begrepp gör det tydligare att förstå de händelser som sker på olika nivåer och hur dessa flätas samman (Kjellman, 2003).

Sammanfattning av teoridelen kopplat till äldreomsorg

Teorierna inom socialgerontologiskt perspektiv samt teorin om KASAM är relevanta och tillsammans med symboliskmakt och mikromakt samt den dramaturgiska teorin ger de en ökad förståelse för äldreboendets vardag. Teorierna om plats och rum, är teorier som är betydelsefulla och ger en ökad förståelse för äldreboendets utformning och för det som sker på boendet. Teorierna hjälper att tolka och visa perspektiv på den äldres liv på ett äldreboende utifrån vardagen i det gemensamma rummet.

Verksamheter inom äldreomsorgen som har börjat sin utvecklingsresa från patogen- till salutogen äldreboende, är bland annat *Tre Stiftelser* i Göteborg och *Lillgården* i Skurup.

Berglund (2014) belyser verksamheten *Tre Stiftelser*, verksamheten har fokus på att se och ta tillvara på äldres resurser utifrån ett salutogen förhållningssätt och har utgått från den salutogena teorin. Verksamheten strävar efter att skapa ett salutogen äldreboende. Utvecklingsarbetet inom *Tre Stiftelser* har inspirerats av Peter Westlund, Fil. dr. inom samhällsplanering och docent inom socialt arbete. Peter Westlund har varit konsult för *Tre Stiftelser* i deras utvecklingsarbete.

Berglund (2014) beskriver Antonovskys teori som passade för verksamheten. På boendet väljer äldre själva var de vill äta. De kanske äter sin frukost i lägenheten, tar lunchen i restaurangen medan någon annan väljer att äta sin måltid i det gemensamma köket (Berglund, 2014). Äldreboendets gemensamma mötesplatser byggdes utifrån ett salutogen synsätt med fokus på att de gemensamma mötesplatserna tillhör de äldre som bor där.

Berglund (2014) belyser vikten av regelbunden kompetensutveckling för personalen utifrån salutogenes, vilket sker utifrån bland annat reflektion och grupphandling. Meningsfullt liv i vardagen prioriteras för den äldre.

Det handlar inte om ”guldkant i vardagen” utan vår ambition och strävan är att det ska vara självklart att det finns något meningsfullt för var och en av de äldre varje dag. (Berglund, 2014. S. 94)

Miljön inom *Tre Stiftelser* ska präglas av en miljö som är trivsamt och stödjande för de äldre, dvs. vara inbjudande och välkomnande och eftersträva att likna ett ordinärt boende, vilket har betydelse för äldres välbefinnande och hälsa enligt Berglund (2014).

Ett vardags exempel inom verksamheten var en dam som inte kunde läsa när inte solen lyste pga. av att hon såg så dåligt. Hon tyckte om att läsa. Man frågade om hon inte ville ha en läslampa. Detta hade damen inte tänkt på, hon menade på att hon var van vid att se dåligt. En lampa skaffades och damen kunde nu läsa och var mycket nöjd. Exemplet beskriver av betydelsen av meningsfullhet. Livet upplevas mindre meningsfullt om man inte får möjlighet till att kunna läsa om man gjort det tidigare (Berglund, 2014).

Westlund (2015) beskriver om besöket och studieresan hos stiftelsen Humanitas i Nederländerna. Stiftelsen Humanitas fokuserar på de glädjeämnen som man som äldre har kvar, istället för uppmärksamma funktionsnedsättning och sjukdom hos de äldre. Nedan kommer Stiftelsen Humanitas slogan:

Do not take care of people, but take care that they take care of themselves. Too much care is worse than too little care. (Westlund, 2015. s. 9)

Westlund (2015) beskriver Lillgården och Tre Stiftelser och menar att dessa båda verksamheterna arbetar med koncepten aktiviteter, måltider och meningsfullhet. Tre Stiftelser arbetar utifrån ”Top Down” – modell och Lillgården utifrån ”Bottom Up” – modell enligt Westlund (2015).

Äldreboendet Lillgården i Skurup fick 2013 Äldreomsorgens värdegrundspris (Westlund, 2015). Lillgården har utvecklats från sjukhem till äldreboende med fokus på kärnverksamhet utifrån boende, service och omvårdnad. Tidigare hade kärnverksamheten fokus på vård och rehabilitering belyser Westlund (2015). Utvecklingsuppdraget för Lillgården var att förändra verksamheten från patogent sjukhem till salutgent äldreboende utifrån ett salutogent synsätt (Westlund, 2015).

En miljö som är felaktigt utformad för den äldre minskar känslan av sammanhang. En miljö som upplevs torftig leder till nedstämdhet och passivitet, en miljö som kräver mer av den äldre än hen förmår leder till överbelastning, negativ stress och frustration. Ett salutogent äldreboende bör präglas av trygghet, belastningsbalans, livslust, engagemang, struktur, kontroll etc. (Westlund, 2015).

Lillgårdens lägenheter är tänkta att vara en plats där den äldre känner att hen kan vara sig själv, minnas, läsa, vila, sova. Det är i den egna lägenheten som dagen börjar och det är också här som dagen slutar för den äldre (Westlund, 2015). I Lillgårdens gemensamma rum kan de äldre delta i aktiviteter och måltider för de som önskar och vill. Under vardagar erbjuds två aktiviteter per dag och på helgen sker en aktivitet per dag i det gemensamma rummet. De boende blir alltid erbjudna att delta i gemensamma aktiviteter och måltider.

I Lillgårdens utvecklingsprogram eftersträvades: att skapa hemlika miljöer, sociala insatser, personal skulle finnas i de gemensamma rummen. Arbetet med den äldre på Äldreboendet Lillgården bygger på ett helhetsorienterat och relationsinriktat stöd utifrån levnadsberättelser, kontaktmannaskap, genomförandeplan, måltidspolicy, kvalitetstid, aktivitetsledare etc. (Westlund, 2015). Ett salutogent boende där man eftersträvar skräddarsydda tjänster för att tillgodose den äldre personens individuella behov och önskemål (Westlund, 2015).

Hanson (2015) menar att organisationen och arbetsplatsen innefattas och består av både kultur och struktur. Strukturen tar ofta en stor plats. En människa är en kropp och en själ, en organisation består av kultur och struktur. Strukturen beskriver bygget och kulturen belyser hur vi lever livet tillsammans i byggnaden.

Jormfeldt (2002) belyser brukarna utifrån deras egen situation. Vid intervjuer framkom att brukare som hade intervjuats inte hade tänkt på att de själva kunde påverka, som till exempel vid städning. Det visade sig att de äldre accepterade verksamhetens rutiner och regler.

Äldre upplevde att de fick stöd av personalen i sitt självbestämmande, det framkom även att äldre tyckte det var viktigt att de själva hade inflytande i sin situation. Trots detta visade det sig att personalen bestämde i vissa frågor i deras vardag, som till exempel vid hygien, städning och kost. Det verkade vara så att de äldre underordnade sig verksamhetens rutiner. I ett exempel beskriver Jormfeldt (2002) om en dam där personalen glömmet att komma till henne och att hon inte vill be om hjälp mer än en gång. Det som sker är att kvinnan inte kan stänga sin altandörr eller dra upp persiennerna själv. Altandörren står där med öppen hela dagen och persiennerna är nedrullade hela dagen. Frågan man kan ställa sig är: Hur upplever kvinnan detta och hur påverkas hon av detta?

Metod

Metoden redogör för hur studien har genomförts, vilket material som insamlats samt hur den har bearbetats och analyserats för att uppfylla vår studies syfte och frågeställningar.

Vi använde oss av kvalitativ metod i form av observationer och intervjuer på det äldreboende där studien gjordes, vilket var ett äldreboende med somatisk (kroppslig) inriktning. Observationer skedde i det gemensamma rummet på äldreboendet och intervjuer gjordes i de äldres egna lägenheter på boendet. Observationer genomfördes på deltid under en vecka och intervjuerna skedde veckan därpå. Intervjupersonerna valdes ut efter genomförda deltagande observationer. Sex intervjupersoner kontaktades, en blev sjuk vilket gjorde att fem intervjuer genomfördes. Båda författarna var med vid samtliga observationer och intervjuer.

Kvalitativ metod

Det finns olika sätt att använda kvalitativa metoder när en kvalitativ undersökning ska utföras, undersökaren kan använda sig av metoder som dokument, intervjuer, observationer, frågeformulär vilka består av öppna frågor (Denscombe, 2009). Studien utgår ifrån observationer och intervjuer. Aspers (2011) beskriver fördelen med att använda sig av kombinationen observation och intervju. Vilket även Fangen (2005) tydliggör och menar på att det ger ett bra underlag vid tolkningar av materialet.

Vår studie utgår ifrån ett synsätt som påminner om hermeneutiken. Patel och Davidsson (2011) synliggör den moderna hermeneutiken, vilken tolkar människors handlingar och yttringar. Patel och Davidsson (2011) menar på att hermeneutiken används vid kvalitativa förståelser och tolkningssystem utifrån forskarens roll, vilken är engagerad och öppen.

Vetenskaplig ansats i studien är abduktion, vilken är en kombination mellan induktiv och deduktiv. Det abduktiva arbetssättet låser oss författare varken vid det induktiva eller deduktiva arbetssättet utan kan beskrivas som en kombination mellan dessa och växlar mellan empiri och teori (Patel och Davidsson, 2011).

I studiens resultat vävs teori och empiri ihop, från början hade vi valda teorier som vi kopplade till empirin, under studiens gång fick teorierna ny betydelse utifrån empirin därmed växlar vi mellan det deduktiva och induktiva och använder oss av ett abduktivt förhållningssätt.

Förförståelse

Heidegger (1927 i Fangen, 2005) tydliggör den hermeneutiska cirkeln vilket innebär växling mellan förförståelse och förståelse. Det innebär att forskaren har en förförståelse innan studien startades, förståelsen byggs på efterhand och bidrar till mer kunskap. Patel och Davidsson (2011) belyser vikten av kunskap, vilket den hermeneutiska forskaren bör ha tillgång till och inte se som ett hinder vid tolkning av studien.

Vi har båda tidigare erfarenhet av social omsorg samt teoretisk kunskap inom området socialt arbete samt om *äldres livsvillkor*, därav finns en förförståelse för studien, det vill säga en hermeneutisk ansats. Vår erfarenhet inom äldreomsorgen parallellt med ny kunskap från studiens gång gör att arbetet växlar mellan förförståelse och förståelse, vilket beskriver den hermeneutiska cirkeln.

Urval och kontakt

Schatzman och Strauss (1973 i Fangen 2005) belyser det selektiva urvalet vilket används inom kvalitativa studier. Selektiva urval innebär att studien inte kan observera allt, utan begränsar sig till val av miljö, kategorier och tid. Urval i studien var att söka ett relativt nytt äldreboende med somatisk (kroppslig) inriktning. Valet av boende gjordes på ett relativt nytt boende, vi valde detta för att vi tolkade att ett nytt boende inte hade en kultur som präglades av gamla rutiner. Rossvaers (1998 i Fangen, 2005) menar på att det finns fördelar med att studera på ett ställe än att vara på flera, vilket vi tolkar kan ge en ökad förståelse till den rådande kulturen genom att vi var på ett ställe. På äldreboendet gjordes ett urval genom att vi avgränsade oss till att observera de gemensamma rummen på två våningar. Vi utgick ifrån vilka som var i rummet, hur klimatet var samt vad som skedde och vad som sades. De sex intervjupersonerna valdes ut av författarna efter genomförda observationer. För att få en ökad bredd på intervjupersonerna, eftersträvade vi en variation på intervjupersonerna genom att söka efter karaktärer hos de äldre. Vilket bland annat gjordes utifrån teorierna om åldrandet, detta för att få större förståelse och en ökad bredd för hur de äldre upplever det gemensamma rummet.

Tornstam (2010) beskriver om olika perspektiv runt åldrandet *aktivitetsteorin*, *disengagemangsteorin* och *gerotranscendensteorin*. Utifrån att vi tänkte från de tre teorierna om åldrandet ville vi få fram vikten av att se varje individ och dess önskemål, förutsättningar och upplevelser av det gemensamma rummet. Tyngdpunkten låg på att se varje individ utifrån en heterogen grupp och inte som en homogen grupp. Genom att göra detta urval ville vi öka kunskapen om äldres olikheter och uppfattningar om det gemensamma rummet.

Genom observationerna fick vi en nyanserad bild av de olika personerna, vilka sedan valdes ut och tillfrågades om de ville delta i intervjuer. De äldre som bor på äldreboendet är pigga och klarade sig relativt bra själva. Personalen serverade frukost och hjälpte till med lite vardagsbestyr.

Samtliga intervjupersoner kontaktades och de bokades in tid för att genomföra intervjuer. Personalen hjälpte till att ta kontakt med ett par av de äldre och informerade dem om intervjuerna samt delade ut samtycke. Personalen hjälpte till med detta för att de äldre skulle få en sådan bra information som möjligt och inte känna sig påhoppade av oss. Samtliga intervjuer genomfördes i de äldres egna lägenheter på äldreboendet. Vi hade ett bortfall på grund av sjukdom hos en av intervjupersonerna.

Observation

Enligt Fangen (2005) är deltagande observation en betydelsefull del för samhällsforskare utifrån närheten till det man studerar. Precis som Fangen (2005) säger gällande den komplexa balansakten, så är vi medvetna om våra roller när det gäller att delta i boendes- och personalens interaktion utifrån att vi både använder oss av att observera och studera dem. Deltagande observation kan vara till fördel för att få information som inte framkommer vid intervjuer på grund av att deltagare inte vill prata om allt (Fangen, 2005).

Deltagande observation innebär att observatören är allmänt bekant för gruppen och har som syfte att observera och inte vara aktiv vid deltagandet med gruppens medlemmar. Vi valde att göra en deltagande observation för att påverka gruppens medlemmar så lite som möjligt. Precis som Fangen (2005) belyser finns det olika sätt att delta vid observation. Det gäller att hitta en balans mellan att vara analytisk och deltagande vilket Fangen (2005) beskriver. Detta för att inte dras med fullt ut i kulturen. Utan starta med att vara åskådare och ha en observatörsroll för att sedan involvera sig mer i undersökningen.

Det finns olika sätt att gå tillväga vid observationer, växla mellan in- och utsida. Ta en insiders eller en outsiders roll. I rollen som deltagare deltar författaren som observatör från insidan och balanserar sedan mellan roller som observatör och deltagare, detta för att få en ökad förståelse för insiders perspektivet samtidigt även kunna beskriva det som sker (Fangen, 2005). Genom att växla mellan dessa perspektiv fick vi ett bredare synsätt.

Fangen (2005) tydliggör olika observationsroller, vilka är *delvis deltagande observatör*, *fullt deltagande observatör*, *icke-deltagande observatör*, *icke-observerande deltagare* samt *intervenerande deltagarroll*. Precis som Fangen (2005) beskriver gäller det att hitta ett sätt där man som observatör inte upplevs obehaglig för dem man ska observera. Förmågan att kunna delta vid samspelet utan att aktivt delta vid miljöspecifika aktiviteter. Fangen (2005) förklarar detta utifrån när man studerar exempel en elitidrottare, då är man med vid deras träning men man deltar inte i träningen däremot samtalar du med elitidrottaren.

Vi upplevde att deltagande observation gjorde att de äldre var mer avslappnade samtidigt som vi inte påverkade dem i för stor grad. Om de äldre personerna bjöd in oss i samtal så följde vi med under samtalet.

I en observation kan gruppens medlemmar påverkas av att observatören finns närvarande i rummet (Einarsson & Hammar Chiriac, 2002). Vilket vi upplevde den första dagen, när vi observerade. Läget var lite spänt, vi satte oss då med deltagarna och gick igenom vårt syfte med studien en gång till och var tydliga att vi hade fokus på de äldres självbestämmande i de gemensamma rummen. Dagen därpå när vi observerade var klimatet mycket bättre och vi kände oss välkomna. Genom att sitta med vid matbordet istället för att sitta en bit bort upplevde vi ett naturligare klimat. Dock ville vi undvika att vara med i samvaron aktivt, då vi märkte att vi snabbt blev för involverade i samspelet. Vi upplevde att vi inte ville vara fullt deltagande utan istället ha en roll som deltagande observatör. Detta för att kunna observera gruppen och deras samspel utan att vi var för delaktiga. När vi deltog drogs vi snabbt med in i deras samspel vilket gjorde att gruppen ändrade fokus på oss vilket inte var syftet med studien. Vår förståelseprocess sattes igång redan vid start och fortsatte efter att vi hade lämnat observationsmiljön.

Vid observationerna fokuserade vi författare på hur många som var i rummet, vad som skedde, vad som sades samt hur klimatet var i rummet för att få en förståelse för den rådande kulturen vilket Fangen (2005) belyser. Under studien har det kontinuerligt skrivits ner det som uppfattats och tolkats som betydelsefullt i studien. Observationer skedde på deltid, vilket gjorde det möjligt för författarna att dra sig undan för att bearbeta materialet i ett angränsande rum på boendet.

Under observationsveckan observerades det vid olika tidpunkter under dagarna, observatörerna deltog under måltidssituationer samt under tider då det inte varit måltider. Fangen, (2005) beskriver och belyser fältpassens längd och menar på att det kan vara till fördel med korta pass för att kunna avgränsa sig till området i fältanteckningarna. Observationerna gjordes under den första veckan, under fyra vardagar. Passens längd var cirka två timmar långa, observationer gjordes tidigast från klockan nio på morgonen och som längst till arton på kvällen. Observationspassen låg runt de inplanerade måltiderna samt före och efter dessa. Det som framkom tydligt under observationsveckan var att de äldre vistades i det gemensamma rummet under måltiderna och inte däremellan.

Mellan måltiderna uppfattades det gemensamma rummet tomt, vid enstaka tillfällen spelades spel med en i personalen. Efter observationspassen satte vi oss ner och skrev fältanteckningar. När vi skulle analysera fältanteckningarna gjorde vi en tabell med frågorna hur många som var i rummet, vad som skedde, vad som sägs samt hur klimatet var i rummet.

Wax (1971 i Fangen, 2005) belyser det svåra att hitta balansen mellan att vara deltagande och observerande, det vill säga tolka en insider utifrån två perspektiv vilka är: *den ena gruppen som observeras* och *den andra gruppen som observatören tillhör*. Forskaren kan växla mellan att tolka utifrån dessa två olika perspektiv dvs. insider och outsider.

Geertz (1973 i Fangen, 2005) beskriver vikten av forskarens roll att ha ett tillvägagångsätt i observationen där observatören samspelar och har en dialog med de som observeras utan att bli en av dem. Vi har varit medvetna om att vara observatörer utan att bli en av medlemmarna i gruppen. Vi har funnits i rummet samt suttit med de äldre utan att involvera oss aktivt i samtal och aktiviteter. Däremot varit intresserade av det som sker i rummet, varit lyssnande och deltagit i samspelet om det har krävts (Fangen, 2005). Fangen (2005) menar att författare bör hitta sin nivå för involvering, detta utifrån vikten av att få fram det man vill uppnå med studien.

Intervju

Vid de kvalitativa intervjuerna används en semistrukturerad intervju som utgår från särskilda teman i intervjuguiden (Bilaga 3). Bryman (2011) belyser friheten som finns vid en semistrukturerad intervju, vilket innebär att intervjupersonen har stor frihet och kan formulera sina egna svar. Frågorna i intervjuguiden behöver inte komma i den ordning som har strukturerats upp, vilket Bryman (2011) beskriver. Det finns även frihet för intervjuaren att ställa andra frågor som knyter an till det som intervjupersonen har samtalat om. Intervjuguiden ligger till grund för intervjuerna. Studien eftersträvar att följa intervjuguiden så långt det är möjligt vilket även Bryman (2011) tydliggör och beskriver. Bryman (2011) menar på att den semistrukturerade intervjun är användbar när man tar sig an specifika frågeställningar samt om det finns två forskare, vilka båda är delaktiga i studien.

I en studie med två forskare möjliggörs en jämförelse vid semistrukturerade intervjuer. I vår studie var båda författarna närvarade under alla intervjuer och genom detta fick studien två perspektiv av intervjuerna samt att under intervjuernas gång blev det även två input vilket gjorde att studien fick ut det mest betydande ur intervjuerna. Intervjuerna spelades in och transkriberades sedan efteråt för att analysera intervjuerna. Transkriberingen och analysen gjordes av båda författarna, vilket vi upplever ger en fördel i arbetet samt ett bredare perspektiv utifrån att det finns tolkning och analys av båda författarna.

Fem intervju personer har intervjuats. Intervjuerna skedde i de äldres egna lägenheter på boendet. Intervju personer valdes utifrån observationer, observationer skedde i de gemensamma rummen på äldreboendet. Intervju personerna hade olika livsbakgrund vilket gav studien en bredd.

Analys

Vi har använt oss av en kvalitativ dataanalys som Denscombe (2009) beskriver i fem steg. Denscombe (2009) menar på att vid en kvalitativ dataanalys i fem steg kan forskaren gå fram och tillbaka mellan stegen för att bland annat rätta till om något blivit fel. Denscombe (2009) tydliggör betydelsen av att läsa fältanteckningar tillsammans med data vilket gör det möjligt att minnas viktig information vid insamlingstidpunkten för att få en ökad förståelse för data. Val av

analys i fem steg stämde överens med vårt tillvägagångsätt i vår studie. Studiens data har analyserats utifrån fem steg.

Första steget beskriver *iordningställandet av data* vilket innebär transkribering av insamlat material, vilket har gjorts. Materialet temakategoriserades med hjälp av teorier samt att se efter samband mellan observationer och intervjuer. Steg två bestod av att *inleda utforskningen av data* utifrån insamlad data från fältet, på fältet letade vi efter återkommande teman och förde anteckningar på de samband som fanns i materialet. I steg tre *analyserades det insamlade materialet*, i detta steg grupperades koderna till teman. Fjärde steget bestod av att *framställa och presentera data*, här gjordes skriftliga tolkningar av det vi fann i analyserandet av materialet utifrån teman. Femte steget i analysen av studiens material innebar *se validering av data* vilket betyder att studiens resultat är *riktiga*, detta visar sig i metoden hur författarnas tillvägagångs sätt i studien var för att få fram resultatet.

För att kunna bedöma forskningskvaliteten använder sig studien sig av begreppen trovärdighet, pålitlighet, överförbarhet och objektivitet vilket beskrivs i kommande avsnittet (Denscombe, 2009). Vid vårt tillvägagångsätt har vi iordningställt data, inlett utforskning av data d.v.s. letat efter återkommande teman i materialet samt analyserat detta material för att framställa och presentera detta. Vid transkriberingen framkom teman vilka även var utifrån våra frågeställningar. Teman vid intervjuer var: *Inflyttning och vardag, gemensamma rummen- korridor, vardagsrum och matrum, miljön, måltider- placering och rutiner och aktiviteter- tidigare och nuvarande*.

Trovärdighet, pålitlighet, överförbarhet och objektivitet

Lincoln och Guba (1985) beskriver att trovärdighet kan övertyga studiens läsare om att resultaten är exakta men att det inte finns någon garanti att de är det i en kvalitativ undersökning, istället används en försäkran om att studien har framställts och granskats i överrensstämmelse med god praxis. I den kvalitativa studien har det samlats data på fältet genom empiri från observationer och intervjuer, vilket ses som detaljerad forskning.

I vår studie tillbringades flera perioder på äldreboendet där studien utfördes och därmed fick studien en mer ingående och detaljerad data utifrån observationer och intervjuer, vilket bidrar till att studien får en högre trovärdighet. Kvalitativ data i vår undersökning har producerats och kontrollerats av oss två forskare för att öka trovärdigheten vilket Denscombe (2009) menar på god praxis vid trovärdighet.

Pålitlighet är svårt att visa i en kvalitativ undersökning för att forskaren är så nära och integrerad i insamlingen av material vid intervjuer och deltagande observationer. Lincoln och Guba (1985) menar att för att få en så hög pålitlighet som möjligt i en studie så behöver forskarna skriva en utförlig metoddel för hur de gått tillväga så att läsaren kan följa med i alla stegen som gjorts i studien för att kunna få fram ett resultat. Vi har i vår studie varit tydliga och beskrivit vårt tillvägagångssätt vilket framkommer i denna metoddel.

Överförbarheten finns i och med att läsaren själv avgör om det finns användning av informationen som kommer fram i studien och som kan överföras på andra jämförbara fall. För att läsaren ska få nyttig information från studien måste det finnas relevanta detaljer som går att bedöma om de är användbara (Lincoln och Guba, 1985). Fördelen i kvalitativ studie är att undersökningen får en detaljerad och omfattande beskrivning av det som undersöks. Lincoln och Guba (1985) talar om täta beskrivningar ger forskningens läsare en inblick på flera nivåer av flera olika ämnen samt att läsaren får en djupare förståelse av studiens resultat och det är värdefullt för överförbarheten till andra fall. Överförbarheten i vår kvalitativa studie har med sig perspektivet runt föreställningsprocessen där vår information skulle kunna jämföras med ett annat äldreboende. Genom att använda sig av täta beskrivningar ger det en djupgående förståelse för det som sker och det som beskrivs vilket är värdefullt gällande forsknings fyndens överförbarhet (Denscombe, 2009). I och med studiens täta och korta observationer anser vi att detta är värdefullt gällande överförbarheten.

Denscombe (2009) menar att en forskare aldrig kan vara helt och hållet objektiv i en kvalitativ forskning. Det finns alltid en inverkan från de forskare som gör undersökningen och det som kommer fram är en produkt av en tolkningsprocess av forskaren. Det är viktigt att forskaren har ett öppet sinne och är redo för att insamlad data inte ser ut så som forskaren först kan ha antagit menar Denscombe (2009). I vår studie har vi gått in med ett öppet sinne utifrån två författares infallsvinklar.

Etik

För att vi skulle göra en forskningsetiskt korrekt uppsats har vi tagit del av informationen om forskningsetik som vetenskapsrådet har tagit fram (<http://www.codex.uu.se/>, 2015-06-12). Det finns fyra etiska principer som en forskare måste ta hänsyn till, det första är *informationskravet* vilket innebär att forskaren ska informera personerna som ska vara med i studien om vad studien har för syfte, vilka moment som ingår och att det är helt frivilligt samt att man kan avbryta sin medverkan när som helst. *Samtyckeskravet* betyder att personerna som deltar i studien har rätt att bestämma om de vill vara med i undersökningen, om intervjuer har skett med underåriga måste vårdnadshavare godkänna detta. *Konfidentialitetskravet* innebär att deltagarna i en undersökning kommer att behandlas med konfidentialitet så långt som möjligt.

Personuppgifterna bör förvaras på ett sätt så att inte obehöriga kan ta del av dem. *Nyttjandekravet* betyder att all data samt uppgifter som samlas in för studien enbart kommer att användas för forskningsändamålet (Bryman, 2011).

Bryman (2011) belyser ordet etik utifrån vissa principer, ett av dem är kravet i frågan om information till intervjupersonen i en undersökning. Samtycke från intervjupersoner är nyckeln till att undersökningen kan genomföras. Innan observationerna genomfördes vid vår studie delades samtycke (bilaga 2) ut till både de äldre och personalen. En av de äldre tackade nej till att delta i observationen i och med det så observerade vi inte personen eller förde några anteckningar om personen. Uppgifterna behandlas konfidentiellt vilket vi hade bestämt och intervjupersonerna var upplysta om och att efter genomförd uppsats kommer inspelning av intervjumaterialet samt observationsmaterial att raderas och förstöras. Alla intervjupersoner har blivit tilldelade ett missivbrev (bilaga 1) med samtycke för att skriva på inför intervjuer samt vid observationer. De äldre samt personalen har blivit informerade om att det är helt frivilligt att delta samt att det är helt okej att avbryta när som helst under intervjuer och observationer.

För att kunna skydda personerna som deltagit i studien nämns det endast i uppsatsen att studien är gjord på ett relativt nyöppnat äldreboende i Sverige, det anges inte några namn om vilka intervjupersonerna är eller på vilken plats observationerna görs. Uppsatsen kommer inte använda några namn på intervjupersonerna detta för att avidentifiera kön eftersom studien vill visa på hur den äldre upplever självbestämmande i det gemensamma rummet och därmed har vi valt att inte ha något genusperspektiv i vår studie. Vi författare inte har kunnat påverka urvalet av intervjupersonerna helt själva. I uppsatsen används ordet hen detta för att det är ett könsneutralt personligt pronomen istället för att använda han/hon i resultatet, detta för att få en större uppfattning av personen än att använda ordet den som blir en känsla av ett objekt.

Resultat

Resultatet är uppdelat i två delar, vilka är observation och intervju som redovisas under valda teman som sedan vävs samman och tolkas i resultatanalysen.

I resultatet presenteras observationer och intervjuer var för sig. Observationerna beskrivs i form av flera små berättelser. Observationerna skedde under en vecka i form av korta observationer. Observationerna utgår från fyra element, vilka är följande: Hur många är i rummet, vad är det som sker, vad är det som sägs och hur är klimatet i rummet (Fangen, 2005).

Observation

Det gemensamma rummet

I de gemensamma rummen upplevs det nytt och fräscht. Det är vita väggar, mycket vita möbler och väggarna har få tavlor. Utformningen består av en lång korridor, på sidorna finns boendes lägenheter, det gemensamma rummen, den gemensamma tvättstugan, köket, personalens kontor samt personaltoalett. På väggarna i korridoren finns två stora whiteboardtavlor där det skrivs vem som arbetar, utbud på aktiviteter samt vilken maträtt som serveras till lunch och middag.

Under våra deltagande observationer uttryckte boende att de gemensamma rummen utifrån inredning och färgval, upplevdes väldigt ljust och vitt. Väggar är vita, bord och stolar likaså. De äldre tillägger att när man redan har svårt att se, så blir färgen vitt på vitt väldigt strakt för ögonen och det blir svårare att se. De boende upplever tomhet på väggarna och önskar att det fanns fler tavlor på väggarna för att få ett mer ombonat intryck i korridorer och i de gemensamma rummen som de vistas i. De uttrycker att de inte tycker om konsten som hänger på väggarna.

Runt matbordet vid lunch

En boende sitter i en stol vid det lilla runda bordet som är placerat vid ingången till matrummet. Två boende sitter redan tillsammans med två personal vid matbordet i matrummet och spelar ett spel tillsammans. Spelandet engagerar de boende. Det finns ett gott samspel mellan dem och personalen. Efter spelets slut, går en av de boende iväg till sin lägenhet. Personalen börjar då duka fram porslin, bestick och glas. En serveringsvagn körs ut till bordet av en personal. Uppläggningsfat sälls ut på bordet och dryck ställs fram av personal. Öl och saft placeras på bordet. En flaska med öl ställs på bordet framför en tom bordsplats. Ölen står placerad på bordet innan den äldre personen har satt sig vid denna plats. De kommer fler hyresgäster och ansluter sig runt bordet. De sätter sig runt bordet. Personalen lämnar matrummet och de äldre personerna börjar ta mat själva från uppläggningsfaten. De äldre personerna samtalar med varandra på ett avslappnat sätt. Äldre individ, vilken hade fått en öl placerad vid sig letar efter en öppnare på bordet. Det finns ingen öppnare på bordet. De andra hyresgästerna runt bordet

diskuterar om de ska hämta en öppnare i köket, den äldre personen med flaskan menar att det är personalen som ska hämta en öppnare. De finns en osäkerhet hur de ska gå tillväga. En boende reser sig och går in i köket och letar efter en öppnare. Efter en stund kommer hen tillbaka med öppnaren till ölflaskan. Samtalet blir mer avslappnat och de fortsätter att äta. Efter lunch kommer en av personalen och sätter sig vid bordet tillsammans med de äldre, de går igenom lunchen som serverades och gör en gemensam utvärdering av måltidens innehåll. Detta material skickas sedan till det stora köket där all mat görs till samtliga våningar.

Sen frukost runt matbordet

Matrummet ligger intill vardagsrummet med sin ena sida, den andra sidan ligger mot köket. Matrummet och vardagsrummet ligger med fönstren mot trädgården på ena sidan. På den andra sidan mitt i mot rummen ligger den långa korridoren. Emellan rum och korridor finns det ett glasparti. Matrummet är avlångt. I matrummet finns ett matbord för sex personer. Matbordet är vitt och stolarna runt bordet är också vita, även väggarna är vita. Det ser hemtrevligt ut i fönstren, med fina krukor med växter i. En boende sitter ensam vid matbordet i matrummet och äter en sen frukost, ingen personal syns till i det gemensamma rummet. Frukosten är framdukad och står på en kylbricka på bordet framför den äldre. Frukosten består av bröd, pålägg, ägg, grönsaker och svart kaffe. Det är en trevlig och lättsam stämning. Den äldre personen småpratar om livet med författarna. Hen serverar sig själv av maten som står på kylbrickan. Inga andra personer finns i det gemensamma rummet.

Eftermiddag - spel

På våningen hörs ljud från radion. Radion står placerad på det lilla sidobordet i matrummet. Runt det stora vita bordet sitter två äldre personer tillsammans med en personal och spelar spel. Det är yatzy som spelas och de äldre personerna och personal är aktiva i spelet. Personalen stöttar en av de äldre personerna på ett ödmjukt sätt genom att hjälpa till på ett diskret sätt. Efter en stund kommer det in ytterligare en boende i matrummet. Personalen välkomnar den boende och bjuder in hen till spelet. Personalen leder följsamt personen som kom senare in i spelet och spelet flyter på och stämningen är trevlig. De äldre personerna bjuder in den äldre som kom in sist. De äldre personernas olika personligheter kommer fram i spelet. Spelet upplevs vara inbjudande för de boende och klimatet är positivt, det hörs skratt och småprat.

Sen frukost – berättelser och små prat

På våningarna finns det en korridor, på de respektive planen. Väggarna är ljusa, de finns små skulpturer på väggarna samt ett par större whiteboard tavlor. Det ligger åtta lägenheter på korridorens sidor samt det gemensamma rummen, vilka består av ett vardagsrum och ett matrum. Det sitter fyra boende och två personal runt matbordet i matrummet. Frukosten är avklarad och avdukad. Boende och personal sitter kvar och samtalar runt bordet. De samtalar om vädret och om högtider. De

äldre pratar om episoder från sina tidigare liv, personalen är delaktig på ett positivt sätt. En av de äldre berättar om när hen var liten och bodde ute på landet. Hen berättar om en gripande episod. Flera lyssnar aktivt och dras med i samtalet. En annan berättar om sina tidigare resor, vilket fånglar både personal och boende. Atmosfären är skämtsam och livlig.

Eftermiddagsfika

Det är eftermiddagsfika och en personal ansluter och fikar med de boende. Fem hyresgäster sitter runt matbordet i det ljusa och vita matrummet. En äldre har ett lättsamt samtal och skämtar med flera runt bordet, med både personal och boende. Stämningen är god och trevlig, de flesta är med i samtalet. Efter en stund tar en av de äldre runt bordet kontakt med personalen och undrar om personalen kan hjälpa hen att ringa ett samtal. Hen vill besöka en vän i byggnaden. Personalen får inte tag på den andra personalen i en del av byggnaden och ber den äldre att vänta, för att sedan pröva att ringa igen senare.

Frukost- virkning

Det är en sen morgon. Det är lugnt i korridoren och det hörs sorl från matrummet som angränsar till korridoren. Frukosten står framdukad. Det bjuds på kaffe, smörgås, pålägg etc. Två av hyresgästerna sitter runt matbordet i matrummet och samtalar. Den ena personen äter fortfarande frukost och den andra personen sitter och virkar. En personal ansluter och sätter sig vid bordet. Det skapas en konversation mellan boende och personal om vad virkningen ska bli, samtalet är glatt och det skämtas friskt på ett positivt sätt.

Eftermiddag- yatzy

Det syns ingen i korridoren eller i det gemensamma vardagsrummet. I det gemensamma vardagsrummet finns en stor tv, en tresitssoffa och fyra fåtöljer och ett vitt bord. Fåtöljerna och soffan är vita med orangeklädsel. Bredvid tv:n som hänger på väggen står det två hyllor på båda sidorna. I matrummet serveras det eftermiddagsfika och det spelas yatzy under fikastunden. Det bjuds på kaffe och hembakad mjuk pepparkaka och det doftar gott nybakt och det luktar gott från kaffet, vilket uppskattas av de äldre. Personalen dukar fram kaka och serverar kaffe till boende och till författarna. Det sitter tre äldre personer och en personal runt matbordet. Personalen stöttar en boende med spelandet på respektfullt sätt, det skrattas och är en god stämning runt bordet. Spelandet bidrar till god gemenskap runt bordet och får de flesta äldre att känna sig delaktiga.

Innan lunch

Snart är det lunch, ingen syns i korridoren eller i matrummet. I de gemensamma rummen är det tyst och lugnt. Två av hyresgästerna sitter i vardagsrummets del och samtalar tyst. De upplevs avkopplande. Ingen personal är synlig eller hörs. Bordet i matrummet är dukat inför lunchen. Det är dukat med porslin, glas, bestick och servetter står i glaset. Ett bord har satts ihop med det ursprungliga bordet, för att samtliga boende ska få plats vid ett och samma ställe i matrummet.

Intervju

Inflyttning och vardag

Intervjupersonerna har olika upplevelser av sin vardag här på äldreboendet, de beskriver sina upplevelser av inflyttningen och den första tiden på boendet. En av intervjupersonerna beskriver om sin rädsla att flytta till ett boende och att det kändes tomt när hen flyttade in. Hen berättar också att det var svårt att välja vad man skulle ta med sig vid flytten. En av intervjupersonerna är orolig för att det ska bli långsamt på våningen.

Jag är alltid rädd att det ska bli långsamt. Jag har ju bott här en månad och det har det inte varit hittills. Jag har haft lite sysselsättning då och då. Och sen är jag typen själv som tar initiativ. Jag har jagat på med spel här ute, tycker det är roligt med spel. Jag gillar allt med tävlingsmoment. Det tycker jag är trevlig, så jag får säga att det varit bra hittills och att vardagen varit bra. (Intervjuperson 2)

Vid en av intervjuerna framkom att en av intervjupersonerna kände sig instängd av att bo på äldreboendet och att hen fick lägga band på sin spontanitet

Känner mig som en tiger, fången i en bur. Så upplever jag min, hela alltet här. Jag känner mig inte fri att vara den jag egentligen är. Jag lägger band på att vara spontan och att närma mig andra människor och när andra människor närmar sig mig. Jag sätter upp gränser. (Intervjuperson 5)

Vid en intervju berättar en av intervjupersonerna att hen upplever att hen egentligen inte har en lägenhet på boendet, utan att det likar mer än rum. Hen beskriver att en lägenhet ska vara större har kok möjlighet och förråd

Vid intervjuerna framkom det att en del av intervjupersonerna skapar sig egna rutiner i sina lägenheter. De beskriver bland annat om sina morgonrutiner. En av intervjupersonerna beskrev vikten av sin morgon rutin, vilken var att bädda sängen, dra upp persiennerna och duscha innan hen skulle gå ut och äta frukost i det gemensamma matrummet. En av intervjupersonerna upplevde dagarna långsamma och drog därför ut på sin morgon genom att ha rutiner som drog ut på morgonen.

Jag har lagt mig till med, innan hade jag mina fasta tider men har jag lagt mig till med att dra ut på morgonen. De kommer in med kaffe och smörgås i samband med medicin. Men jag gör mig ingen brådska att gå upp ur sängen. Det har att göra med, det är mitt sätt att dra ut på tiden så att dagen inte blir så lång och tråkig. (Intervjuperson 5)

Några av intervjupersonerna beskriver saker de saknar från sin tidigare bostad, det var bland annat att få tidningen varje dag, intervjupersonen menar på att det är viktigt för hen att tidningen kommer varje dag. En av intervjupersonerna tycker om att kunna ligga i soffan och se på tv, men upplever att det får man göra i sin lägenhet istället och då blir det att hen får titta på sin lilla tv ifrån sängen istället. En av intervjupersonerna saknar sina tidigare tv-kanaler och dess utbud, upplever att tv-kanalerna på våningen är begränsade och att det gör att hon inte kan se på tidigare program.

Här är väldigt dåligt med kanaler. Jag är bortskämd med att ha jätte många kanaler sedan tidigare och här är det bara ett visst antal kanaler med tråkiga program på, väldigt tråkiga program. Det där med tv är mer eller mindre blå för mig. Det finns ibland något vettigt program, som vi i femman. Det är inte många program som tilltalar mig. (Intervjuperson 5)

Gemensamma rummen – korridor, vardagsrum och matrum

Vid intervjuerna framkom det att det gemensamma vardagsrummet sällan används och när det används det är det efter kvällsmaten, det som sker är att de tillsammans tittar på tv. Flera av intervjupersonerna beskriver att de sällan använder sig av det gemensamma vardagsrummet och när rummet används så är det ofta efter kvällsmaten och då blir det att man tittar på tv tillsammans med andra boende på boendet.

Det främsta är ju tv:n. Annars är det aldrig någon där. Det är tomt för det mesta på dagarna, det finns ingen där. (Intervjuperson 2)

Intervjupersonerna menar att gemensamma rummen är matrummet och vardagsrummet. Kökets upplevs mer diffust. Intervjupersonerna beskriver sina uppfattningar om köket. En av intervjupersonerna berättar att dit in går de bara i enstaka fall och att hen inte vet hur mycket de kan vara där. En annan av intervjupersonerna beskriver att hon inte fått någon inbjudan från personalen till att vara i köket och hon menar på att köket är planerat för personalen.

Om jag får besök och jag inte har någon saft till barnbarnet så har jag gått ut i köket och frågat personalen om jag kan få ett glas. Men annars är jag aldrig i köket, jag behöver inte det. Dom passar upp oss bra. Det skulle bara vara jobbigt för dem om vi börja ranta ut köket allihop. (Intervjuperson 1)

Vid intervjuerna framkommer det att det gemensamma matrummet är det som används mest av de gemensamma rummen. En av intervjupersonerna berättar att hen gärna sitter i matrummet för att hen söker social gemenskap med de andra äldre och beskriver att det är trevligt att sitta med de andra.

Jag är där ute, men inte lika mkt som de andra kanske. Jag är i tv-rummet och matsalen. (Intervjuperson 5)

Miljön

Några av intervjupersonerna upplever att det är tomt på vägarna och en av intervjupersonerna saknar gamla saker och menar att det hade varit rolig om det kom lite gamla saker till boendets gemensamma utrymme. En av intervjupersonerna berättar att när hen flyttade in till boendet tyckte hen att miljön kändes kal och att det var tomma vita väggar och menar på att det hade varit trevligt med tavlor på väggarna.

Jag lånade ut tavlor till boendet i det gemensamma utrymme och jag tyckte det lyfte bara det lilla lyfte rummet så det blev trevligare att vara där. Annars är jag väl inte stort där, annars än när vi tittar på tv. Jag tycker att ett rum ska vara möblerat. Jag menar möblerat är det ju, men väggar ska se lite trevligare ut. (Intervjuperson 2)

Jag tycker det var dåligt planerat med borden. Vet ju att man ska ha åtta personer här, då borde man ha åtta platser runt bordet. Man vill ju ha åtta planerade platser. Vi var sex personer förut och då räckte det ju. Nu får de ju försöka laborera så de får plats för åtta. (Intervjuperson 2)

Måltider – bordsplacering och rutiner

Äldreboendet har fasta tider, vilket de flesta av intervjupersonerna påtalade och verkade uppskatta. En av intervjupersonerna berättar att de äter frukost vid nio tiden och middag klockan ett och att det är fika stunder både på förmiddagen och eftermiddagen. De äter kvällsmat klockan arton och fika serveras senare i det gemensamma vardagsrummet för de som vill ha.

Det framkommer att rutinerna för måltiderna fanns när de boende flyttade in. Från de flesta intervjupersonerna beskrivs att måltiderna är fasta och att det finns möjlighet att äta senare. En av intervjupersonerna menar att det är bra med fasta tider och en annan av intervjupersonerna säger att det finns en viss ordning och att de flesta är nöja med det.

Man kan droppa in obestämt. De kan ha legat och sovit och så kommer de och vill äta. Ja de flesta äter tillsammans. Ibland kommer de efter hand. (Intervjuperson 4)

Ja man kan ju få, om man inte hinner till middagen som jag t.ex. som är på gym då hinner inte jag tillbaka till klockan ett och då finns det ju alltid mat när jag kommer tillbaka. Eller ställer de undan mat så det är inget problem. Inte för min del iallafall men jag vet inte vad andra tycker. (Intervjuperson 1)

En av intervjupersonerna berättar att det finns en maträtt som serveras vid lunch och en vid middagen. En annan av intervjupersonerna tycker att det kan bli lite mycket med ris och gröt och menar på att hen inte skulle ha gjort detta om hen bodde i sitt tidigare hem.

Det är begränsat till utbudet som är. Det finns en rätt att välja vid måltiden. Men jag sa nu att jag tycker om gröt, det fick vi från början, men andra ville inte ha gröt två gånger om dagen. Så det togs ju bort då. Så får vi det här istället då. Pizza eller något liknande och jag sa just idag att jag saknar gröten på kvällen. Det är lätt ätet. Och då sa de att de skulle undersöka om de kan fixa gröt och jag har inte fått besked om det än. (Intervjuperson 2)

Utifrån de flesta av intervju personerna beskrivs det att samtliga av de boende har bestämda platser runt matbordet i det gemensamma matrummet. Och att de blev så från start. De som flyttade in först valde plats runt bordet och behöll sedan sin plats och detta har blivit så även för de som har flyttat in efter hand. Boendes berättelser om placeringarna runt borden är något dem själva har valt att göra.

Det föll sig så, nu har jag satt mig på den platsen och där har jag suttit sen dess och så är de väl med de andra också. Det har aldrig varit ngt bråk om platserna, det har bara blivit så. Det var ingen direkt placering, det fanns ju en plats och där satte jag mig då. Nu har jag blivit van och nu vill jag inte byta plats. Nu sitter jag där. (Intervjuperson 2)

Intervjupersonerna berättar att personalen dukar fram. Personalen dukar fram och dukar av, gör i ordning inför måltiderna och ställer sedan fram maten. En av intervjupersonerna menar att det är ju personalens jobb.

Det är personalen som sköter det. Det är deras jobb, så det är inte så märkligt.
(Intervjuperson 3)

Aktiviteter – tidigare och nuvarande

Intervjupersonerna berättar om sina tidigare aktiviteter, det framkommer att de tidigare har haft ett rikt och aktivt liv i form av olika fritidsintressen och hobbies. En av intervjupersonerna berättade att hen tidigare var ute mycket på landet och plockade svamp och att hen ofta upplevde ett friskt liv var ute nära det salta havet. Hen menar på att det hänger på hälsan och hälsotillstånd. Flera av intervjupersoner berättar om sina tidigare aktiva liv, aktiviteter var till exempel åka skidor, trädgårdsarbete, vävning, konst och målning etc.

På våren och sommaren hade jag mina hobbies, jag hade tidigare uteplats på fram- och baksidan. Och det innebar väldigt mkt trädgårdsarbete, som jag älskade att göra. Jag låg och kryp på alla fyra. Så vår och sommar så var jag på utsidan. Hösten och vintern då hade jag hobbies som, jag vävde och jag satt och målade. De var mina två favorit sysselsättningar. Så ägnade jag mig, jag hade ett extra rum, där jag kunde ha mina hobby grejer. (Intervjuperson 5)

Tidigare höll jag på med hemmet, älskade blommor. Jag har vävt och broderat. Jag kan väl peta ner en växt men det är inte samma som förr. (Intervjuperson 1)

Det framkommer vid intervjuerna att på äldreboendet varierar det mellan vilka aktiviteter som erbjuds, aktiviteter är bland annat promenader, spel, tv samt gemensamma aktiviteter ihop med andra personer på äldreboendet på en annan plats i huset. En av intervjupersonerna berättar att hen gillar att spela spel, en annan av intervjupersonerna tycker om att sitta och prata eller gå på promenad. Intervjupersonerna berättar att de spelar spel med vissa av personalen.

En av intervjupersonerna gillar att spela spel och hen gör det i första hand. Hen berättar att hen försöker få med sig de andra äldre på boendet.

Det beror på vem som är personal, en av personalen här hittar på allt med spel som yatsy och det är jag gärna med på. (Intervjuperson 1)

Men inget annat, jag har ju tidigare haft mycket hobby, däremot läser jag mycket. Jag har inte med mig så mycket böcker men jag har dom jag gärna läser om.
(intervjuperson 1)

Intervjupersonerna berättar att de ofta tittar på tv tillsammans på kvällarna och att det blir att man sitter och små pratar med varandra. En av intervjupersonerna berättar att om det blir för mycket prat kan man gå in till sig och läsa en bok

Vi äter kvällsmat klockan sex och är det något bra på tv så tittar på det ihop men det är olika vilka tycken man har, alla har ju rätt att gå in på sina rum. Då går man in och lägger sig och läser istället. Det är alltid några som sitter kvar, vi är ju sju olika människor med olika tycke och smak och vi ventilerar det mesta, det är ett farligt pratande ibland. Alla har ju upplevt olika saker och det blir att det kommer fram, man berättar ju gärna om sig själv. (Intervjuperson 1)

Vid intervjuerna framkommer det att man väljer om man vill vara i det gemensamma utrymmet på kvällen för att se på tv eller inte. En av intervjupersonerna berättar att det ofta blir vissa program som de tittar på tillsammans på tv:n i det gemensamma vardagsrummet och vill man inte titta på det då går man in till sin lägenhet och väljer vilket program man vill titta på.

Sedan sätter vi på något på tv:n, det är ju en del, men för min del är det inga problem jag går ju in till mig och lyssnar på musik framförallt. Men det finns ju dem som gärna vill ha sällskap, bredvid tv:n och då försöker vi se om det är något program vi kan se tillsammans. Så det har vi haft tidigare, vi har ju tittat på ”Vem vet mest”, det har varit populärt här ute. Ja sedan börjar det, vi går ju in till vårt och jag har ju hockey. Idrott intresserar mig jag är ju fanatiker när det gäller idrott. Men det tycker de andra inte om. Personalen brukar sitta med om de har tid, men de har ju rätt mycket spring. (Intervjuperson 2)

Det framkommer i intervjuerna olika förslag på aktiviteter som efterfrågas av de äldre. Någon önskar musik, någon annan möjlighet till att kunna måla. Det framkommer även från intervjupersonerna att de har tidigare tyckt om trädgårdsarbete.

Jag har ju bland annat musik som ett stort intresse. Men det har jag ju med mig själv. Vi får se när de kommer igång här, men det är musikaliska aktiviteter iså fall. (Intervjuperson 2)

En av intervjupersonerna berättar i intervjun att hen saknar sina tidigare aktiviteter, vilket tynger hen.

Nej egentligen inte, för jag vet ju att det är kört. Det känns så, liksom att det inte är någon större ide. Typ det jag är intresserad av, kommer säkert inte att kunna få tillstånd. Och då har jag kommit dit hän att jag har slutat att tjata truga och be. Never mind för mig. Lever i min lilla kokong. (Intervjuperson 5)

En av intervjupersonerna beskriver sin upplevelse av ensamhet på äldreboendet.

Om man talar om ensamhet så finns det ju, det drabbas väl de flesta av. Jag har ju radion och tidigare har jag läst mycket men det klarar jag inte nu. Jag försöker att hänga med så gått det går. Samhället har förändrats mycket och för min del, språket har förändrats till det sämre. (Intervjuperson 4)

Resultat analys

Resultatanalysen för samman intervjuer, observationer och teorier. Studiens syfte och frågeställningar vävs samman i denna del, utgångspunktens centrala delar synliggör det gemensamma rummet och den äldres uppfattning om meningsfullhet

Äldres vardag

Hur upplever den äldre individen sin vardag i det gemensamma rummet

Det framkom att några av intervjupersonerna upplever rädsla vid flytt till boendet, en annan av de äldre beskriver sin rädsla och oro över om det skulle bli långsamt under dagarna. Det visade sig att det gemensamma matrummet är det rum som de flesta äldre använder och befinner sig i. En av de äldre berättar att hen gärna sitter därute tillsammans med de andra äldre personerna och är tydlig med att hen inte vill sitta och äta ensam. De äldres beskrivning av sin oro över att flytta till boendet kan kopplas till KASAM. Enligt Tornstam (2010) behöver äldre känna meningsfullhet för att må bra. Begreppen *meningsfullhet*, *hanterbarhet* och *begriplighet* kan användas runt individen för att hen ska känna välbefinnande och må bra.

Det visar sig att flera av intervjupersonerna tidigare har haft ett aktivt liv dock visar intervjuerna att de äldre har olika uppfattningar om vad som gör vardagen meningsfull. Det visar sig i intervjuerna att några äldre uppskattar att vara mer ensamma medan andra äldre tycker mer om gemensamma aktiviteter som spel etc. Resultaten tolkas utifrån bland annat aktivitets- som disengagemangsteorien. Det framkom vid en intervju att en intervjuperson saknade sina tidigare aktiviteter, vilket begränsade hen i hens vardag. Hens beskrivning kan kopplas till aktivitetsteorin samt till KASAM teorin med fokus på begreppen *meningsfullhet*, *hanterbarhet* och *begriplighet*. Det kan även ses i ett maktperspektiv. Den boendes val av att utforma sin vardag begränsas, vilket Wikström och Emilsson (2014) belyser i sin studie. De menar på att omsorgspersonalen begränsar den äldre individens självständighet i vardagen genom att personalen sätter gränser för den äldre.

En av intervjupersonerna upplever att hen inte får möjlighet att vara den hen är vilket gör att hen känner sig instängd på äldreboendet och saknar möjlighet att kunna utöva sina tidigare fritidsintressen. När den äldre begränsas i sin vardag och känner sig instängd kan det ses ur flera perspektiv, det ena synsättet kan ses utifrån makt i vardagslivet, vid mikromakt sker underkastelse för den äldre individen vilket Asplund (1987) tydliggör. Samtidigt kan man se att KASAM inte upplevs i detta sammanhang vilket Antonovsky (2005) beskriver när han menar att *meningsfullhet* är när man som individ känner sig känslomässigt engagerad. Westlund (2005) belyser det salutogena perspektivet och menar på att individen bör vara insatt i sin vård och omsorg utifrån de tre komponenterna; *meningsfullhet*, *begriplighet* och *hanterbarhet*. Detta leder till att äldres resurser tas tillvara.

Vilket även kan kopplas till Tornstam (2010) som menar att när man blir äldre är det viktigt att vara aktiv och behålla en positiv självkänsla. Tornstam (2010) beskriver vikten av att fortsätta med meningsfulla aktiviteter och ha ett socialt sällskap. I aktivitetsteorin utgår man ifrån att den äldre människan har liknande behov som hen hade vid medelåldern. Under observationen sågs hur ett flertal av de boende uppskattade aktiviteten sällskapsspel samt gruppens gemenskap i det gemensamma rummet. Ett flertal av intervjupersonerna uttryckte i intervjuerna att sällskapsspelet var uppskattade. En av intervjupersonerna beskrev vikten av gemenskapen med de andra äldre i det gemensamma rummet. Observationstillfällena visade att aktiviteter som spel och gemenskap med andra boende i matrummet var åter inkommande inslag i deras vardag. Vid intervjuer och observationer framkom det att det är en av personalen som spelar spel och då oftast yatzy. Harnett (2010) skriver i sin avhandling om den maktresurs som finns i personalens rutiner och som präglar makten på boendet. I avhandlingen framkom att det upplevdes viktigare att följa rutiner än att se till de äldres möjlighet till påverkan i sin vardag.

En av de boende beskriver i intervjun att hen hade haft ett rikt liv tidigare fyllt av hobbies i form av trädgårdsarbete, vävning och målande vilket hen uttryckte att hen saknade nu. Vilket kan kopplas ihop med meningsfullhet vilket Rönnbeck (2011) beskriver som den viktigaste komponenten i KASAM. Meningsfullheten ger energi och engagemang vilket driver individen.

Observationerna visade att de äldre var ute i de gemensamma rummen under måltiderna, medan de mellan måltiderna drog sig tillbaka in till sina lägenheter. Det framkom att en av intervjupersonerna tidigare hade haft ett aktivt liv ute i naturen. Hen beskrev att allt hänger ihop med hälsan och hälsotillstånd och menade på att aktiviteter idag var en belastning för hen. Vilket kan kopplas till disengagemangsteorin som beskrivs i Tornstam (2010) denna teori menar att den äldre individen drar sig tillbaka ifrån sin omvärld.

En av intervjupersonerna beskrev vikten av att kunna dra sig undan till hens lägenhet för att sätta sig att skriva eller läsa, vilket hen menar gör att hen mår bra. En av intervjupersonerna berättade att hen går gärna ut ensam på promenad och sitter ofta på altanen i solen. Intervjupersonen har tidigare haft ett stort trädgårdsintresse vilket hen ser tillbaka till på ett positivt sätt, men det är inget hen saknar idag. Resultaten ovan kan beskrivas utifrån Tornstams (2010) beskrivning av Gerotranscendensteorin, vilken kan ses som en utveckling till förmågan att kunna reflektera över livet på ett moget sätt, vilket innebär att små saker får en betydande plats medan materiella saker upplevs som mindre viktiga. Goffman (2014) beskriver om bakre och främre regioner vilket innebär att den främre regionen kan likna det gemensamma rummet och den bakre regionen påminner om den äldres egna lägenhet. Vid den bakre regionen kan den äldre personen få möjlighet att dra sig undan till sin lägenhet.

Detta kan beskrivas att man kliver av scenen och är bakom kulisserna för att vila från sin rollgestalt. Medan man i det gemensamma rummet kliver fram och är på en scen och då intar sin roll och som kallas den främre regionen. I det gemensamma rummet blir de äldre både skådespelare och publik utifrån den sociala interaktionen enligt Goffman (2014).

Makt

Hur ser det gemensamma rummet ut på ett boende – hur ter sig makten

Studiens resultat visar att det finns rutiner och fasta måltidstider, de äldre personerna påpekade att personalen serverar, vilket vi såg i observationerna. En av intervjupersonerna berättade att de inte fått någon inbjudan till att vara delaktig i köket, det framkom även att det är personalen som bakar på våningarna.

Vi tolkar här att det finns en dold makt från personalens håll vilket visar sig i vardagen utifrån personalen rutiner till exempel i form av rutiner vid måltider då personalen dukar fram och dukar av. Detta knyter an till Foucaults (2003) beskrivning om makten utifrån hur människan underordnas och vad som sker när hen drabbas. Skau (2007) menar också att det finns en makt mellan de äldre och personalen i den dagliga interaktionen men att den döljs. Skau (2007) knyter an till att makt kan skada även om den var tänkt att vara hjälpande till exempel i det dagliga rutinarbetet.

Vid intervjuerna framkom det att en av intervjupersonerna upplevde sig vara instängd på boendet på grund av att hen inte kände sig fri att vara den hen egentligen var, hen fick lägga band på sig när hen var i det gemensamma rummet med de andra. Foucault (2003) beskriver förhållandet mellan frihet och makt och menar att frihet är när man känner att man har makt. Vilket speglar intervjupersonens känsla och upplevelse av att känna sig instängd på boendet. Detta kan kopplas till dilemmat som finns runt makt. Handlingar mot varandra kan vara uppbyggande men även nedbrytande eller en blandning av båda (Skau, 2007).

Intervjupersonens beskrivning av det gemensamma rummet på boendet kan tolkas utifrån Goffmans (2014) beskrivning av scenens makt hur den sätter gränser samt hur publiken godkänner eller underkänner rollgestalten av aktören likaså föreställningen. Goffman (2014) menar att publiken rangordnar aktören utifrån detaljer. Vilket kan liknas från det verkliga livet och som inte visar vad vi hade tänkt göra utan det vi gör eller rättare sagt hur andra, det vill säga hur publiken tolkar det. Publiken har en betydande makt enligt Goffmans (2014) vilket observerades att vissa tog mer plats i rummet än andra beroende på vem som befann sig rummet. I den sociala interaktionen är vi både skådespelare och publik. Vilket innebär att individer deltar i båda aktiviteterna samtidigt, dvs. är både publik och aktör.

Begreppen insiders och outsiders knyter an till scenens makt och intervjupersonens upplevelse. Insiders ser platsen som sin och sätter gränser till de andra vika då kan beskrivas som outsiders. Vem är då insiders och vem är outsiders. Detta perspektiv kan användas när man observerar och tolkar vad som sker i det gemensamma rummet, mellan boende och personal, mellan boende och boende. Goffman (2014) menar att det sociala umgänget kan liknas vid en scen, där sällskapet som utgörs i det gemensamma rummet belyser det skådespel som sker likt på en scen.

Observationer och intervjuer visar på att makten i rummet kan liknas vid symbolisk makt, den upplevs inte som styrande, dock framkom det att det finns dagliga rutiner som kan ses som makt vid gällande rutiner. Rutiner vilka ibland begränsar de äldres vardag. Vilket framkom i intervjuer, där den äldre berättade att hen inte fick möjlighet att utöva sina tidigare intressen och aktiviteter, vilket begränsade hens vardag och gjorde att hen kände sig instängd som i en bur. Enligt Lill (2010) finns det ett glapp mellan personalens rutiner och strukturer och det känslomässiga engagemanget till de äldre, vilket framkom vid våra intervjuer och observationer.

Några av intervjupersonerna beskriver att flytten till äldreboendet har medfört förändringar i deras vardag. En av intervjupersonerna berättade att tidningen inte kom dagligen, vilket hen hade meddelat personalen, en annan av intervjupersonerna beskrev sin missnöjdhet över utbudet av boendets tv-kanaler och att hen saknade sina tidigare kanaler från då hen bodde i villa. Intervjupersonernas beskrivning av förändring vid flytt till boendet kan kopplas till Johansson och Lalanders (2013) beskrivning av den symboliska makten, vilket kan leda till att de äldre underordnas och stigmatiseras. Vilket knyter an till Kjellmans (2003) beskrivning av att utsatta människor kan vara marginaliserade vilka kan vara bland annat fattiga och äldre etc., som i vissa sammanhang kan vara marginaliserade. Makt som begränsar individen i vardagen utifrån mikromakt påverkar individen till underkastelse, dvs. undergivenhet (Asplund, 1987). Det framkommer att det finns äldre som har önskemål som inte blivit tillgodosedda. Trots att de påpekat detta för personalen. Vilket kan ses som undergivenhet

Foucault (2003) menar att makten cirkulerar och finns runt oss vilket innebär att makten är dynamisk. Vilket framkom hos intervjupersonerna, genom deras beskrivning om måltiderna. Vilket bland annat var att det serverades en rätt vid lunch och en rätt vid middag samt att det var personalen som dukade fram och plockade undan som också även sågs vid observationer. Vid observation observerades hur personalen ställde fram dryck till de äldre personerna innan de var i rummet och när de äldre sedan satt sig och personalen lämnat rummet upptäckte en av dem att en ölflaska inte var öppnad. Det fanns ingen öppnare framme, detta upplevdes förvirrande för de äldre personerna.

Resultat kan tolkas utifrån Johansson och Lalander (2013) vilka belyser det vardagliga maktspelet som sker i det vardagliga samspelet, den symboliska makten märks inte men likväl finns den där.

I de gemensamma rummen på boendet framkom utifrån observationer och intervjuer att flera av de äldre upplevdes nöjda utifrån den rådande kulturen. Det gemensamma rummet kan beskrivas utifrån de olika teorierna. Johansson och Lalander (2013) beskrivning om makten i vardagen, d.v.s. den symboliska makten, samt Kjellmans (2003) förtydligande om insiders och outsiders. Goffmans (2014) beskrivning av det gemensamma rummet likt en scen. Där det gemensamma rummet kan liknas vid den främre regionen och den bakre regionen kan ses utifrån den äldres lägenhet.

Intervjupersonerna beskriver det gemensamma rummet som kallt och tomt, de önskade att det var mer trivsamt i de gemensamma rummen. De berättade att de gemensamma rummen användes vid måltider och på kvällstid för tv-tittande. Vid intervjuer och observationer framkom att köket upplevdes stängt och inte inbjudande för de äldre. Det framkom att de inte känner till om de har tillgång till köket eller inte. Detta kan ses utifrån den symboliska makten som finns i både personalen och de boendes vardag. Makt som sätter gränser i de gemensamma rummen. Makt som skapar otydliga roller, vilket kan ses utifrån perspektiven insider och outsiders. Om personalen är insiders är det de som sätter gränser och avgränsar kökets del, vilket skapar ett symboliskt maktförhållande mot de äldre som då framstår som outsiders.

Vid intervjuerna berättade intervjuerna att de har bestämda platser runt matbordet. Vid observationerna sågs ett återkommande mönster runt matbordet, vid samtliga måltider satt de äldre på sina bestämda platser. Detta kan tolkas utifrån Goffmans (2014) förklaring av den sociala interaktionen som sker i samspelet mellan människor och utifrån hur de uppträder. Detta kan beskrivas ur det verkliga livet. Goffman menar att vi inte är något utan vår teaterdekoration med våra kostymer och repliker. De äldres bestämda platser kan ses utifrån betydelsen att känna platstillhörighet. Andersson och Malmqvist (2014) beskriver det gemensamma rummet som ett microsamhälle där den privata sfären finns och där aktiviteter sker. Beroende på vad som sker i rummet så är den privata sfären föränderlig.

Falk (2014) förklarar platstillhörighet utifrån platser, vilka väcker känslor för personen. En sådan plats kan vara det tidigare hemmet, där man antagligen tidigare hade sin bestämda plats i sitt tidigare hem. Bordsplaceringen med bestämda platser har bestämts av de äldre när de flyttat in på boendet. Den plats man intog vid inflytt behåller man sedan som sin. Maktförhållande finns mellan de äldre som bor på äldreboendet.

Vid observationer sågs olika vardagliga händelser i det gemensamma rummet och hur makten ter sig i rummet. Harnett et al (2012) menar att makt finns i rutiner på äldreboenden i olika sammanhang allt ifrån medicinburken till badrummets artiklar. Harnett et al. (2012) menar att rutiner finns för både personalen och för boende själva. De äldre personerna skapar sig sina egna rutiner samtidigt som personalen har rutiner i sitt arbete.

Goffman (2014) beskriver den bakre och främre regionen, vilka kan jämföras med vardagen på äldreboendet. Den främre regionen är det som sker i det gemensamma rummet, medan lägenheten är den bakre regionen för den äldre. I det gemensamma rummet dvs. scenen sker växlingar mellan att vara skådespelare och publik. Vid den bakre regionen kan den äldre dra sig undan och reflektera över det som sker i de gemensamma rummen. Vid intervjuer framkom vad som sker i det gemensamma rummet, vilket liknas vid en scen och beskriver den främre region Goffman (2014) belyser.

Här sker interaktion mellan boende och boende och mellan boende och personal. Intervjuperson berättande om kvällarna och val av tv-program. Hen berättade att hen gillade att se på idrott, men eftersom de andra inte tyckte om det ledde det till att hen drog sig undan till sin lägenhet (bakre regionen) och såg på sport där. De äldres samtal kunde också leda till att någon utav de äldre drog sig undan när de samtalade flera stycken på kvällarna. Eftersom det ibland kunde bli för pratigt vilket intervjuerna visade på. Precis det som Goffman (2014) belyser och menar att publiken har stor makt över aktören. Lägenheten är den äldres privata sfär och där kan den äldre dra sig undan och ha möjlighet till att reflektera över det som sker i det gemensamma rummet, dvs. scenen.

Vid observationer och intervjuer kunde vi även se detta utifrån en scen där personalen och de äldre växlar mellan publik och skådespelare och även här kan man dra liknelser till den främre och bakre regionen. Eftersom det framkom att det var viss personal som spelade spel med de äldre och även här kan man se interaktion mellan personal och de äldre. När viss personal spelade spel kom de äldre ut i det gemensamma rummet för att delta och när spelande var över drog de äldre sig tillbaka till sina lägenheter. Goffman (2014) menar att i den främre regionen blir man godkänd av publiken och det upplevs betydelsefullt och meningsfullt för aktören. Vid den bakre regionen, dvs. lägenheten kan den äldre slappna av och vara sig själv.

Vilket belyser begreppet *plats*, det är här sociala relationer uppstår vilket Kjellamn (2003) synliggör. Det är *platsen* som blir det *gemensamma rummet* vilket även speglar en *teater* med *scen*, *publik*, *aktör* utifrån *bakre-* och *främre regionen*. Vi ser i studien betydelsen av dessa teorier när vi beskriver äldreboendetes gemensamma rum och de äldres lägenheter samt de maktförhållanden som råder.

Miljön

Hur påverkar det gemensamma rummets utformning den äldre personens vardag

Flera av intervjupersonerna berättar att det gemensamma vardagsrummet oftast är tomt och att det används mestadels efter kvällsmiddagen, då de äldre personerna samlas för att se på tv. Intervjupersonerna beskriver att köket är ett rum där de inte brukar vara. En av intervjupersonerna berättar att hen uppfattar att köket är anpassat för personalen. Studien visade på att köket var en plats som tolkades som otydlig för de äldre personerna. Vid observation av de gemensamma rummen framkom det att köket var den plats där man sällan såg äldre vara. Resultaten uppfattas utifrån begreppen *plats* och *rum*, vilka Kjellman (2003) beskriver utifrån att *plats* är där sociala relationer skapas och *rum* tolkas som mer abstrakt. Rämgård-Hirdman (2002 i Kjellman 2003) tydliggör detta när hon beskriver om *platsen* vilket speglar psykologiska och sociala förhållanden och kan tolkas utifrån Goffmans (2014) beskrivning av setting där publiken har makten och sätter gränser för aktören.

Intervjupersonerna berättade att de önskade mer tavlor på väggarna och menade att ett rum ska kännas mer möblerat för att det ska upplevs trevligare. En av de äldre skulle vilja att det kom flera gamla saker i de gemensamma rummen. Resultaten visar på det som Sandman och Edvardsson (2004) beskriver och synliggör, då de menar att blommor, tavlor och möbler symboliserar det vackra och skapar trygghet utifrån att man känner igen sig i sin omgivning.

Intervjuperson tyckte det var märkligt planerat i matrummet eftersom det fanns ett bord för sex personer medan våningen var tänkt för åtta personer. Hen berättade att personalen har fått sätta dit ett extra bord för att få plats med åtta personer. Detta kan kopplas till Falk (2014) beskrivning av att det är svårt för äldre att känna sig hemma på ett äldreboende, därför är platstillhörigheten viktig för den äldre. Äldre upplever ofta vid en flytt att platstillhörigheten saknas.

Falk (2014) menar att det är viktigt att personalen medvetet utvecklar strategier så att äldre känner platstillhörighet på boendet. Andersson och Malmqvist (2014) beskriver det unika med att skapa ett gemensamt rum som både är neutralt och samtidigt som de äldre ska kunna sätta sin prägel på det. Det gemensamma rummet kan liknas vid ett mikrosamhälle som innehåller både en privat sfär och samtidigt ett rum för gemensamma aktiviteter. Detta rum är oftast våningens ansikte utåt. Det är också personalens arbetsplats enligt Andersson och Malmqvist (2014)

Miljön i det gemensamma rummet speglar vardagen på äldreboendet utifrån makt. Observationer och intervjuer visar att makten präglar de äldres vardag på boendet. Makten kan liknas som dynamisk mellan personal och äldre, samt mellan boende och boende.

I de gemensamma rummen sker olika händelser under en dag, beroende på vem och vilka som befinner sig i rummet. Det framkom att de äldre upplevde de gemensamma rummen på olika sätt. Vissa av intervjupersonerna ville vara där ofta och saknade aktiviteter och gemenskap i rummet, medan andra av intervjupersonerna ville dra sig undan och vara för sig själv. Medan någon av intervjupersonerna drog sig undan för att hen inte trivdes att vistas i det gemensamma rummet, eftersom detta rum inte hade något att erbjuda hen utifrån hens önskemål och förväntningar av ett gemensamt rum.

Diskussion

Resultatdiskussion

I Resultatdiskussionen beskrivs och diskuteras resultat av intervjuer och observationer vilket framkommer i resultatanalysen utifrån teori och empiri som knyter an till studiens syfte och dess frågeställningar.

Centrala delar i resultatet var de äldre personernas roll i det gemensamma rummet samt deras uppfattning gällande miljön och utformningen av de gemensamma rummen. Hur tas den äldres möjligheter och resurser tillvara för att den äldre individen ska kunna leva meningsfullt livet ut.

I studiens resultat framkom att flera av de äldre upplevde att de var nöjda med sin tillvaro på boendet. Det blev även synligt att alla inte var nöjda, någon beskrev sin känsla av instängdhet, vilket Falk (2014) beskriver i sin studie, det framkom att äldre kände sig frihetsberövade och isolerade från samhället. Vi anser att socialgerontologiskt perspektiv är betydelsefullt i vår studie och i resultatanalysen vävdes det samman med KASAM teorin samt den dramaturgiskateorin. Dessa delar bildar då en helhet och är viktiga även var för sig i studien.

Teorierna stödjer vår studie och förstärker det vi vill belysa och lyfta fram, det vill säga äldres olika bakgrunder präglar deras vardag och vad de uppfattar som meningsfullt. KASAM teorin belyser dessa begrepp, vilka är viktiga i arbetet utifrån ett salutogent förhållningssätt inom äldreomsorgen. KASAM teorin tillsammans med socialgerontologiskt perspektiv tydliggör vikten av en personcentrerad omvårdnad med fokus på den äldre utifrån ett salutogent perspektiv. Hur skapas och utformas platstillhörighet för en heterogen grupp i det gemensamma rummet utifrån detta synsätt. Studien visar på att äldre har olika upplevelser av det gemensamma rummet. Vår nyfikenhet väcks av vad som gör det gemensamma rummet trivsamt, hemlikt och inbjudande.

I resultatdiskussionen vävs syftet och frågeställningarna ihop med resultatet och tidigare forskning, studiens syfte var att få en ökad förståelse för hur den äldre individen upplever sin vardag på ett boende med fokus på det gemensamma rummets betydelse genom att utgår ifrån frågeställningarna: *Hur upplever den äldre individen sin vardag i det gemensamma rummet, hur ser det gemensamma rummet ut på ett boende – hur ter sig makten, hur påverkar det gemensamma rummets utformning den äldre personens vardag.*

I SFS 2001:453 5 kap 4§ (www.riksdagen.se. 2015-05-19) beskrivs att äldre ska känna välbefinnande och ha en meningsfull dag i gemenskap med andra.

Westlund och Sjöberg (2005) synliggör teorin KASAM utifrån en helhet som en teoretisk bas inom vård och omsorgen för de äldre. Vi tolkar KASAM teorin och socialgerontologiskt perspektiv som betydelsefulla i vård och omsorgsarbetet, vilket vi upplever ger en ökad förståelse för den äldre människan och bidrar till ökad kunskap om äldres möjligheter och resurser i vardagen. Hur tar man tillvara på individens resurser för att göra livet meningsfullt livet ut för den äldre. Hur kan man utveckla det gemensamma rummet för den äldre och hur kan man öka rummets betydelse för varje individ på äldreboendet så de äldre känner platstillhörighet och hemkänsla i det gemensamma rummet.

Tidigare forskning tydliggör i studien *hemlikt, aktiviteter, platstillhörighet*, vilket vi tolkar som viktiga för de äldres uppfattning gällande det gemensamma rummet. Falk (2014) menar på att miljön kan stödja den äldre exempelvis genom att hen äter mer självständigt i en matsal som upplevs mer restauranglik. Low och Altman (1992) menar att platstillhörighet är utifrån den äldres erfarenheter, känslor och upplevelser. Vilket knyter an till Andersson och Malmqvist (2014) som beskriver det gemensamma rummet utifrån ett mikrosamhälle, där aktiviteter och den privata sfären sker, den privata sfären är föränderlig beroende på vad som sker i rummet.

Utifrån *platstillhörighet, rummet, aktiviteter, hemlikt* återkopplas dessa till tidigare forskning och teorier samt vägs samman det med resultat. I resultatet framkommer att rummet har betydelse för den äldres upplevelse av vardagen i det gemensamma rummet samt betydelse för individen av att känna välbefinnande och meningsfullhet.

I studien belyser Falk (2014) upplevelsen av att känna sig hemma på ett vård- och omsorgsboende och menar att det kan vara svårt att känna sig hemma på ett boende. Därmed beskrivs betydelsen av *platstillhörighet* som viktig för att den äldre ska trivas och känna sig hemma. Falk (2014) menar på att det är viktigt att personalen är medveten om detta och därför bör utveckla strategier för att den boende upplever och känner *platstillhörighet*. Falk (2014) beskriver även betydelsen av att det är viktigt att den äldre har möjlighet att bestämma över sina tidigare rutiner och att dessa tas till vara och respekteras. Det framkommer även betydelsefullt att eftersträva och värna om den äldre personens privata sfär.

I vår studie framkom vid observationer och intervjuer att de *gemensamma rummen* sällan används mer än under måltiderna samt under kvällstid då de äldre ser på tv tillsammans. Boende berättar att de spelar spel med vissa av personalen och det framkommer att spel uppskattas av flera boende. Vi såg vid observationer och intervjuer att yatzy var en återkommande aktivitet som utfördes av vissa av personalen tillsammans med de äldre. De äldre beskriver att de uppskattar spelandet på boendet som aktivitet och att de känner sig nöjda med den aktiviteten. Oklarheten är om de äldre uppskattar spelandet eftersom det inte finns några andra aktiviteter på avdelningarna. Spelandet kan kopplas till rutiners makt och makten runt aktiviteter och att det sker en maktutövning utifrån rutiner på äldreboendet. Rutiner följs av både personal och boende, samt de äldres egna rutiner vilka också är en form av makt (Harnett et al., 2012)

Vid observationer sågs inga andra aktiviteter i det gemensamma rummet förutom måltiderna och de gemensamma samtalen som skedde i samband vid spelandet och måltiderna. De äldre berättade att gemensamma samtalen skedde efter kvällsmåltider framför tv. Utifrån datainsamlingen kan vi se ett patogent synsätt i det dagliga vård och omsorgsarbetet på våningarna. Vi reflekterade över bland annat personalens arbetskläder och whiteboardtavlor i korridoren, vilket upplevdes institutionsliknande. För att få en mer salutogen uppfattning av äldreboendet hade vi gärna sett vardaglig klädsel samt mer inbjudande informations tavlor på väggarna istället för de stora whiteboard tavlor som påminner om en sjukhusmiljö. Harnett et al. (2012) beskriver att omsorgspersonal kan köra på och fastna i gamla rutiner, likaså kan de äldre inom äldreomsorgen anpassa sig efter detta mönster.

Harnett et al (2012) skildrar i ett exempel där boende gärna tar en promenad när personalen hinner. Exemplet kan jämföras med det vi såg på boendet när det gäller utbudet av aktiviteter på boendet. De äldre var nöjda med yatzy för det fanns inte något annat att välja på. Samtidigt framkom att vissa av de äldre missnöjda med utbudet på boendet. De saknade aktiviteter och trivdes inte på boendet. Hur tillgodoser vi individer utifrån var och ens behov och önskemål. Det finns utmaningar i utvecklandet när det gäller individanpassad äldreomsorg med fokus på en meningsfull dag. Utmaning är att skapa och hitta förutsättningar för var och en som har flyttat till ett äldreboende. Hur möjliggör omsorgspersonalen så att de äldre ska känna att de trivs i sin nya miljö på äldreboendet.

I tidigare forskning beskriver Després (1991 och Marsden, 2001 i Andersson och Malmqvist, 2014) *hemligt* utifrån att miljön speglas genom trygghet, livsstil, en plats för kontakter, kontroll, kontinuitet, kunna uttrycka sin identitet, vara privat samt kunna uttrycka sin sociala status.

Detta kan kopplas till Sandman och Edvardssons (2004) beskrivning av att blommor, tavlor och möbler symboliserar det vackra, vilket ger trygghet utifrån att de äldre känner igen sig i sin omgivning. I vår studie menar de äldre personerna att de gemensamma rummen kan bli mer ombonade, de berättar att de saknar tavlor på väggarna samt gamla saker, det vill säga gammal inredning. De berättar också att de tycker att det är mycket vitt på väggar och i inredningen. I vår studie beskrivs vikten av att ha kunskap om platstillhörighet samt betydelsen av att den äldre individens privata sfär möjliggörs utifrån att stötta den äldre till att skapa sina egna rutiner och stötta hen i sin egenmakt utifrån ett salutogent förhållningssätt.

I studien ses vikten av att arbeta runt begreppet meningsfullhet samt att ta tillvara på de äldres uppfattningar och tolkningar utifrån vad de saknar och efterfrågar i det gemensamma rummet detta för att de ska känna platstillhörighet. Det finns stor betydelse av att lyssna in de äldres perspektiv av vad de upplever att de saknar i rummet utifrån tidigare aktiviteter, bakgrund samt vad de anser är trivsamt i ett gemensamt rum. Det framkom vid intervjuer att boende saknade konst på väggarna samt möjlighet till att måla tavlor. Andra intressen var lyssna på musik, läsa samt ett större utbud bland tv-kanalerna. Skulle rummet kunna användas på ett mer aktivt sätt om boende fick möjlighet till att vara delaktiga i utformningen av det gemensamma rummet och vara med och skapa trivsel utifrån deras perspektiv. Vår upplevelse av rummet var att det inte användes dag tid och att tv tittande stod för en stor del av vad som sker i rummet. Vår tolkning är att det inte erbjuds någon annan aktivitet i rummet.

Utifrån teorin om KASAM samt teorier om åldrandet upplever vi utifrån vårt resultat att det är viktigt för individen att känna *meningsfullhet* i sin vardag. Flera av de boende hade tidigare haft ett rikt liv och önskade ett fortsatt rikt liv utifrån tidigare intressen, hobbys och aktiviteter. Studien visar att flera äldre var nöjda med sin tillvaro på boendet och att de uppskattade måltiderna med de andra på boendet och att de värdesatte att kunna dra sig undan för att läsa och skriva i lägenheten. Det fanns även boende som inte trivdes och som saknade möjlighet till att kunna utöva tidigare intressen och aktiviteter.

Det framkom att äldre vill kunna dra sig undan, vilket kan tolkas att de har accepterat att tidigare aktiviteter hör till en del av deras tidigare liv. Genom observationer och intervjuer tolkades de olika teorierna om åldrandet hos intervjupersonerna, vilket gav en ökad förståelse för individen samt vikten av att inte se äldre som en homogen grupp utan att se gruppen som en heterogen grupp, där äldres resurser och förutsättningar tas till vara. Viktigt att ta tillvara på äldres resurser i vardagen för att de ska känna meningsfullhet och platstillhörighet.

Det gemensamma rummet kan ses som den främre region där de äldres framtändande sker och lägenheten som den bakre regionen där de äldre kan bearbeta sitt framträdande utan publiken. De äldre kan dra sig tillbaka för att vara sig själv och koppla av och vila från den rollgestalt som den äldre är i det gemensamma rummet med de andra boende (Goffman, 2014).

Harnett et al (2012) menar på att äldreboende kan ha en miljö som präglas av att vara en institutionsliknande miljö utifrån att det kan finnas rutiner på morgonen, rutiner för kvällen etc. vilket kan ses som en maktutövning samtidigt kan dessa rutiner leda till trygghet och dämpa oro för individen. I studien ser vi att det finns viss institutionsliknande miljö bland annat utifrån måltidens rutiner samt en viss otydlighet gällande köket. Det vill säga att det tolkas vara diffust om köket tillhör det gemensamma utrymmet.

Kjellman (2003) belyser *vi* och *dem*, *insiders* och *outsiders*. Shields (1991 i Kjellman, 2003) förklarar *insiders* och *outsiders*. *Insiders* uppfattar att platsen är deras och utifrån det sätts gränser till omgivningen, det vill säga till *outsiders*. Vilket kan ses utifrån Goffmans (2014) beskrivning av att scenens makt sätter gränser och det är publiken som godkänner eller underkänner.

Vi ser i samspelet som sker på våningarna mellan de som bor där och de som arbetar där knyter an till Goffmans (2014) beskrivning om det mänskliga samspelet, vilket förklaras utifrån *aktör*, *scen*, *publik* som återspeglas i teatervärlden. Det empiriska materialet i resultatet visar på att köket är en plats som upplevs vara personalens område. Köket tolkades vara avskilt från de gemensamma rummen. Utifrån observationer kunde vi inte se att köket användes av de äldre. Köket hade en stängd och låst dörr mot korridoren samt en dörr som var öppen mot matrummet.

Vi menar att köket sätter gränser mellan de äldre och personalen, det här kan kopplas till det vardagliga maktspelet som sker i det vardagliga samspelet. Symbolisk makt upplevs inte alltid som makt trots att den kan styra och reglera människors handlingar och tankar. Den symboliska makten kan hindra de äldre att använda köket eftersom köket upplevs tillhöra personalen. Studien belyser att det finns gränser mellan personalen och de äldre som bor på äldreboendet, detta kan beskrivas utifrån *insiders* och *outsiders*. Där personalen är *insiders* och sätter gränser i form av rutiner samt vem som har tillgång till köket etc.

Harnett (2010) menar på att det finns en maktresurs bland personalen där personalen ser till vikten av att arbeta utifrån de lokala rutinerna och med hänsyn till detta formas makten i vardagens rutinarbete, här formas även äldres inflytande och makt. Vilket Johansson och Lalander (2013) beskriver och menar att den symboliska makten inte uppfattas som makt trots att den reglerar människors handlingar och tankar, vilket kan försämra så att hen underordnas och stigmatiseras. Wikstöm och Emilsson (2014) menar att det finns makt som är dold och att det är oklart om ett boende är en *plats att vårdas i* eller *bo i*.

Aspekten ovan har betydelse i studien utifrån vad som skapar det gemensamma rummet, dvs. miljön, utformning etc. Utifrån teorier om KASAM, socialgerontologiskt perspektiv samt utifrån hur makten ter sig, ges en ökad förståelse för hur äldre kan känna platstillhörighet samt möjligheter till att ta tillvara och utveckla möjligheter till att utveckla sina resurser och känna meningsfullhet. Studien visar på behov finns av att forska vidare runt begreppet *bo*, en plats att *bo* eller *vårdas i*? Hur kan man utveckla begreppet *bo* inom äldreomsorgen? Studien visar enligt vår uppfattning att om fokus läggs på att *bo* och vad som är *meningsfullt* i vardagen hos den äldre så skapas möjlighet till att äldre känner *meningsfullhet* och *välbefinnande*.

De äldre personerna i studien trivs på boendet och de återkommer till att de uppskattar personalen, vilket även framkom i observationerna. Utifrån vårt material kan vi se betydelsen av att utveckla och ta till vara på det salutogena synsättet på äldreboende. Det framkom som vi nämnt tidigare att boende önskade möjligheter till att kunna fortsätta med tidigare aktiviteter och intressen detta kopplat till KASAM. Det finns i studien boende som inte trivdes på äldreboendet. I studien framkom att utbudet av aktiviteter var begränsade. Det empiriska materialet visar på att det ibland spelades yatzy tillsammans med vissa av personalen och att man på kvällstid tittade på tv. De äldre hade önskemål om olika möjligheter att ta tillvara på tidigare aktiviteter, dock var utbudet begränsat. Genom att ta tillvara på äldres önskemål om trivsel och aktiviteter finns möjligheter till att utveckla betydelsen av det gemensamma rummet anser vi.

Westlunds (2015) beskriver bostad, han belyser allmänt boende och personligt boende. I det allmänna boendet räknas vardagsrum, matrum, kök etc., till det personliga räknas lägenheten. Till hyrans kostnader räknas de gemensamma rummen samt lägenheten, vi tolkar det som en viktig aspekt i vår studie när det gäller den äldre individens självbestämmande för det gemensamma rummets betydelse. Westlund (2015) beskriver att det gemensamma rummet ingår i hyrans kostnader för den äldre. Vilket vi upplever är en betydelsefull aspekt utifrån hur man ser på det gemensamma rummet. Det gemensamma rummet är ett rum som samtliga av de äldre har rätt att ta del av, samtidigt som det också är personalens arbetsplats.

Hur kan rummet utvecklas för att skapa större möjligheter till att den äldre känner platstillhörighet på ett tydligare sätt? Hur tar man tillvara på äldres önskemål, upplevelser och tolkningar av det gemensamma rummet.

Vi upplever det som tidigare forskning belyste i bakgrunden vikten av ha kunskap runt det salutogena synsättet, vilket vi anser skulle gagna både den äldre individen samt vård och omsorgspersonalen när det gäller det gemensamma rummets betydelse utifrån KASAM.

Vi uppfattar utifrån vår empiriska studie att ökad kompetens runt det salutogena synsättet och dess förhållningsätt skulle vara betydelsefullt för vård och omsorgspersonalen, för att kunna stötta och utveckla den äldres resurser i vardagen utifrån meningsfullhet för att den äldre ska kunna känna ett ökat välbefinnande i sin vardag.

Utmaning inför framtiden

Resultaten och vår tolkning vill belysa det som Westlund och Lindberg (2012) talar om, de menar att det finns hinder i äldreomsorgen för den äldre människan, vilket vi menar innebär att den äldre inte får möjlighet till det hen efterfrågar, vilken framkom i våra intervjuer. En av intervjupersonerna saknade möjligheter till att kunna utföra tidigare hobbies. Framtidens utmaning är att kunna tillgodose den äldres livskvalité i form av äldreboenden som är mer anpassade till individen som hyr sin lägenhet och samtidigt betalar för de gemensamma utrymmena. Detta är ett viktigt perspektiv som bör lyftas fram tydligare. I studien kunde vi se ett boende som var utformat och upplevdes patogent, medan personalen hade en förhoppning av att arbeta utifrån ett salutogent förhållningssätt. Dock framkom i studien att deras arbetssätt präglades av rutiner och att det gemensamma rummet sällan användes. Det gemensamma rummet på äldreboenden borde bli mer likt hotell's lobbys och bibliotek samt matdel. Andersson och Malmqvist (2014) ställer frågan om hur rummet ska användas. Det gemensamma rummet är en privat sfär parallellt som det sker gemensamma aktiviteter i rummet. Hur kan det gemensamma rummet vara både neutralt och ombonat.

I vår studie framkom vad de äldre saknade i det gemensamma rummet. De saknade aktiviteter samtidigt som de också saknade trivsel i rummet. Det finns därmed en utmaning inför framtidens äldreboende, vikten av att skapa gemensamma rum utifrån de äldres önskemål. De äldre vill ha gemensamma rum som är ombonade och skapar trivsel. De vill också ha ett gemensamt rum där det finns möjligheter till olika aktiviteter.

Westlund och Lindberg (2012) menar att det saknas mötesplatser för den äldre. I intervjuerna framkom äldres intressen vilka bland annat var trädgård, gym, konst, målning, vävning etc. Vi ser att det gemensamma rummet skulle kunna utvecklas mer för att stämma överens med de äldres önskemål och förväntningar samt genom att ta till vara på äldres tidigare intressen och deras nuvarande intressen. Utmaningen ligger också i att hitta förutsättningar för att äldre ska få en meningsfull vardag, genom att utveckla och skapa mötesplatser som angränsar till äldreboendet.

Vi såg i studien vikten av att utveckla det gemensamma rummet på äldreboenden genom att sträva efter att skapa möjligheter så att rummet utformas och upplevs mer betydande och attraktivt för äldre. Detta för att äldre ska känna hemkänsla och platstillhörighet i det gemensamma rummet på äldreboendet.

Vi tolkar att det gemensamma rummet på boendet fyller olika funktioner för de äldre personerna som bor på äldreboendet utifrån KASAM teorin, teorier om åldrandet, dramaturgiska teorin, samt begreppen insiders och outsiders, makt och egenmakt. Studien visar på att det gemensamma rummet används vid samtliga måltider under dagen och i samband sker här rollspel utifrån den dramaturgiska teorin utifrån deras förväntningar på varandra, vilket sker mellan de äldre samt mellan de äldre och personalen. I detta rum sker även makt och motmakt utifrån den dolda makten som uppkommer från rutiner och dess struktur. Individens egenmakt visar sig i form av att den äldre har möjlighet att hålla kvar sina tidigare rutiner.

Framtidens utmaning gäller även att ha kunskap om maktförhållanden på äldreboenden. Studien visar på personalens makt vid rutiner och utformning av dagen, präglar de äldres vardag. Vi upplever att detta påverkar och får betydelse för individen som bor och lever på boendet. Hur kan morgondagens omsorg utvecklas för att skapa förutsättningar där de äldre styr sin vardag på ett tydligare sätt. Vi kan i studien se att de äldre hade flera kreativa tankar och förslag om det gemensamma rummet samt om val av aktiviteter. Genom att stärka individen bör man lyssna in och ta tillvara på de äldres önskemål gällande utformning av det gemensamma rummet. Vi anser att en salutogen kultur präglas av äldreboendes utformning på flera plan. Vilket har belysts i studien, det handlar om roller, insiders och outsiders, makt strukturer, KASAM etc. Vi är nyfikna på den fortsatta utformningen av morgondagens gemensamma rum på våra äldreboenden. Betydelsen av att ta tillvara på de äldres synpunkter. Skapa förutsättningar för de som bor på boendet, där de får möjlighet till att vara delaktiga och sätta sin prägel på det gemensamma rummet. Det gemensamma rummet vilket både är en privat sfär och ett neutralt utrymme.

Framtida utmaning är mer kunskap och kompetens som möjliggör ett salutogent förhållningssätt på flera plan. Kunskap om teorierna om åldrandet, maktförhållande, betydelsen av ett salutogent synsätt fullt ut. Nilsson (2006) menar på att vi står inför nya utmaningar när det gäller äldreomsorgen. Nilsson (2006) menar att den *äldrepedagogiska utbildningen* syftar till att utveckla socialpedagogiska och pedagogiska interventioner med kunskap om att tillvara den äldres resurser samt förlänga det friska.

I vår studie beskrivs att tidigare empirisk forskning saknas vilket Johansson och Bergman (2014) lyfter fram i sin studie. Gassne (2008) menar på att det saknas kunskap runt det salutogena perspektivet. Enligt Westlund och Sjöberg (2008) tar det patogena synsättet för stor plats i äldreomsorgen. Vilket vi upplever i vår empiriska studie utifrån våra observationer och intervjuer. Utmaning ligger i att skapa en framtidens äldreomsorg som utgår från den äldre personens önskemål.

Metoddiskussion

Denna studie är utifrån en kvalitativ studie med hjälp av observationer och intervjuer. Studien har gjort att vi har fått en ökad förståelse för det gemensamma rummets betydelse för den äldre människan, samtidigt har vi fått ett bredare perspektiv genom olika teorier vilka beskriver åldrandet och dess betydelse för att förstå individen som bor och lever på ett äldreboende. Uppsatsens titel ”*Rummets betydelse för det goda åldrandet - det gemensamma rummet på äldreboende*” upplever vi spegla studiens betydelse av vår empiriska studie. Det vill säga hur *rummet* har betydelse för det goda åldrandet?

Inför vår studie hade vi en viss förförståelse för vårt valda område. Enligt Patel och Davidsson (2011) är det en tillgång och inte ett hinder för forskaren att ha kunskap om området. Syftet fanns med från början men har under tidens gång justerats. Frågeställningar hade vi också från början, men efter insamling av data förändrades vissa delar. Fokus har varit på det gemensamma rummet och de äldres självbestämmande.

Kvalitativ forskning kan vara mindre vetenskapliga än kvantitativa metoder. I kvalitativa metoder kan inte resultatet räknas i siffror vid mätningar, utan resultatet kommer från forskarens tolkning och förförståelse (Denscombe, 2009). Kvalitativ forskning gav oss en bild av verkligheten. Det kan vara en nackdel att forskarens bakgrund och erfarenheter kan påverka resultatet samt analys materialet (Denscombe, 2009). Vi har eftersträvat att vara objektiva och neutrala i vår tolkning av analysen. Observationer och intervjuer gjorde att vi upplevde att vi fick in mycket data som ligger till grund i vårt arbete. Denscombe (2009) menar att en forskare aldrig kan vara helt och hållet objektiv i en kvalitativ forskning. Det finns alltid en viss inverkan från de forskare som gör studien och det som kommer fram är en produkt av forskarens tolkning. I vår studie har vi gått in med ett öppet sinne utifrån våra två infallsvinklar.

Första veckan av insamling av data observerade vi boendet och valde två våningar och deras gemensamma utrymme. Den andra veckan genomfördes semistrukturerade intervjuer. Vi upplevde att intervjuerna blev djupare och intervjupersonerna upplevdes vara bekväma i sin roll under intervjuer. Detta tolkar vi hänger ihop med att de äldre hade blivit bekväma med oss under tiden då vi genomförde deltagande observationer i det gemensamma rummet. Att observera på detta sätt var en ny erfarenhet för oss båda. Första dagen upplevde vi att vi var nykomlingar och att läget tolkades lite spänt, vi kunde känna att gruppen påverkades av oss precis som Einarsson & Hammar Chiriack (2002) beskriver. Redan dagen efter var situationen annorlunda och vi upplevde att vi var accepterade på ett mer avspänt sätt. Eftersom vi var öppna och tydliga med att förklara syftet med studien till både personal och boende upplevde vi att vi var välkomna under observationstiden.

Vi skilde oss från personalen genom att vi hade våra vardagliga kläder medan personalen hade institutionsliknande klädsel. I efterhand kan vi se att vi skulle varit ännu tydligare i vår presentation av vår studie för de äldre och personalen den första dagen.

Urval till intervjuer skedde efter observationerna, vilket möjliggjorde ett bredare urval eftersom vi såg deras olika personligheter under observationerna. Vårt urval speglades utifrån åldersteorierna. Vi hade från början tänkt intervju sex stycken intervjupersoner, tyvärr blev det ett bortfall vilket kan ha påverkat vårt resultat eftersom vi inte fick den bredden som vi hade tänkt från början.

Material som kom fram vid intervjufrågorna ändrade vårt fokus något. Vi trodde vi skulle få ut ett tydligare maktperspektiv av intervjupersonerna. Vid intervjuerna så upplevde vi att de äldre trivdes. De såg det gemensamma rummet som ett samlingsrum som användes runt måltiderna samt vid tv tittande och vid sällskapspel. Dock framkom det vid intervjuer att de äldre visade ett missnöje över det gemensamma rummet, de saknade aktiviteter samt att rummet kändes kallt, de önskade att det gemensamma rummet var mer ombonat och mer hemlikt. Vilket de äldre påpekat för personalen. Vi tolkade utifrån observationer att det fanns ett dolt maktperspektiv utifrån boendets utformning samt personalens rutiner och struktur. Vi ser nu i efterhand när vi har sammanställt materialet att vi kunde i vår intervjuguide varit mer ifrågasättande runt maktperspektivet utifrån de äldres uppfattning av det gemensamma rummet.

Det som istället framkom vid intervjuerna var de äldres uppfattning om det gemensamma rummet. Teorierna som stärktes var åldersteorier, dramaturgiska teorin samt KASAM teorin. Vi tolkar att observationer och intervjuer kompletterade varandra och gav studien ett trovärdigt och mer nyanserat resultat. Vi upplever att resultatet hade sätt annorlunda ut om vi endast hade gjort observationer. Aspers (2011) beskriver att kombinationen med observationer och intervjuer kan vara en fördel. Intervjuerna bidrog till en ökad förståelse vilket Aspers (2011) belyser och menar på att intervjuer behövs för att förstå vad som händer under observationer samt att det kan finnas betydelsefullt material som inte alltid framkommer vid endast observation. Fangen (2005) menar att detta tillvägagångsätt är ett bra underlag för tolkning av data.

Vi använde oss av kvalitativ dataanalys som bestod av fem steg vilket Denscombe (2009) belyser, vår tolkning är att vi fick ut ett rikt och brett material. Analysen av vårt resultat är utifrån valda teorier som stämmer överens med observationer och intervjuer. Området var intressant och vi fick in mycket material på grund av det var det svårt att avgränsa för oss. Vår tydliga avgränsning var dock att hålla oss till rummet och individen utifrån teorierna med fokus på självbestämmande.

Etiska överväganden har gjorts innan empirisk studie genomfördes enligt (<http://www.codex.uu.se/>, 2015-06-12). De äldre personerna fick samtyckes blanketter att fylla i, en för observation och en för intervju, samtliga i personalgruppen fick också skriva på samtyckes blanketter för observation. Vi informerade de äldre personerna och personalen om studien och dess innehåll. I uppsatsen har vi valt att använda ordet hen för att avidentifiera intervjupersonerna samt platsen, vi har valt att skriva att det är ett boende med somatisk (kroppslig) inriktning i Sverige och att det var relativt nytt. Intervjupersonerna valdes ut av oss efter observationerna för att få en stor bredd mellan personerna, självfallet fick personerna som blev tillfrågade tacka nej till intervjuerna. Vi valde att titta efter variation utifrån personlighet och tidigare livserfarenheter.

Vi författare har arbetat med uppsatsen tillsammans

- ❖ Styrkor: Att arbeta tillsammans tycker vi har varit en styrka för att diskutera, reflektera och analysera. Vi tolkar att det har gett oss större förståelse och en ökad vidd inom det valda området. Vi har kompletterat varandra bra. Detta kan bero på våra tidigare erfarenheter. Vi upplever att det har varit en tillgång när vi har bearbetat data tillsammans, därav framkommer två perspektiv. Vi kan se att det har varit en tillgång när vi har gjort observationer för att vi har sett olika saker och reflekterat olika, vilket har gett oss ett bredare perspektiv och resultat mot om vi skulle ha arbetat enskilt. Det samma gäller vid insamling av material vid intervjuer.
- ❖ Svagheter: Det svåraste har varit att få ihop gemensam tid. Vi har fått planera in tid tidigt i våra kalendrar för att hitta tid till att sitta gemensamt så mycket som möjligt. Det var svårt att hitta det specifika syftet eftersom vi är två olika individer med olika tolkningar. Detta kan vi nu i efterhand se som en tillgång i vårt material.

Slutsats

Igenom vårt arbete går en röd tråd runt det gemensamma rummets betydelse för den äldre personen. I vårt syfte vill vi få en ökad förståelse för hur den äldre personen upplever sin vardag på ett boende inom äldreomsorgen med fokus på det gemensamma rummet. Våra frågeställningar under uppsatsen har varit: Hur upplever den äldre individen sin vardag i det gemensamma rummet, hur ser det gemensamma rummet ut på ett boende – hur ter sig makten, hur påverkar det gemensamma rummets utformning den äldre personens vardag.

När vi lägger ihop delarna i arbetet med utgångspunkt från syfte och frågeställningar ser vi i resultat och diskussionen att vi fått svar på dessa och vävt ihop dem. Vi kan se att flertalet av de äldre deltagarna i studien upplever en bra vardag. Det framkom även att det fanns äldre som inte trivdes utan kände sig instängda på boendet och saknade tidigare aktiviteter och hobbies. I studien såg vi att det gemensamma rummet har betydelse för den äldre individen samt för gruppen som helhet. Det gemensamma rummets utformning, inredning samt utbud av aktiviteter, gemenskap och trivsel spelar en betydande roll för den äldre.

Studien visar på att man inte kan se gruppen äldre som en homogen grupp, det är viktigt att se till varje individs möjligheter, resurser och förutsättningar med fokus på självbestämmande. Precis som Nilsson (2006) beskriver upplever vi att vi står inför nya utmaningar inom äldreomsorgen.

Vi kan se utifrån observationer och intervjuer att den kompetens som Nilsson (2006) efterfrågar och beskriver gällande utbildning med inriktning på socialpedagogiska och pedagogiska interventioner med fokus på det hälsofrämjande synsättet skulle kunna komplettera vård- och omsorgspersonalens kunskap. Vilket vi ser som betydelsefullt i vård och omsorgsarbetet. Vi kan se att det finns en utmaning för vård- och omsorgspersonalen att arbeta salutogent fullt ut och med hänsyn till att ta tillvara på varje individs resurser för att skapa en meningsfull vardag.

Det gemensamma rummet på boendet präglas av att vara institutionsliknande, med ett patogent synsätt vilket framkom utifrån vårt empiriska material. Vi tolkar att det finns betydelse av att utveckla och förtydliga äldres önskemål och uppfattningar gällande utformning och trivsel i det gemensamma rummet. Vi anser att genom att utveckla äldres resurser, trivsel och dess egenmakt så ökas möjligheter för den äldre att känna meningsfullhet, trygghet samt uppleva platstillhörighet och hemkänsla i rummet. Därav ser vi vikten av att utöka kunskapen och kompetensen hos vård- och omsorgspersonalen inom socialt arbete. Fokus är att skapa en miljö för äldre så att de upplever platstillhörighet i det gemensamma rummet utifrån självbestämmande och välbefinnande.

Utmaning är en ökad utveckling runt kompetens och kunskap inom det salutogena förhållningsättet i äldreomsorgen med fokus på äldres självbestämmande.

Referenser

- Andersson, Morgan och Malmqvist, Inga (2014). Att skapa hemkänsla på särskilt boende. I Wijk, Helle (red.), (2014). *Vårdmiljöns betydelse*. Lund. Studentlitteratur AB.
- Antonysky, Aaron. (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm. Bokförlaget Natur och kultur.
- Aspers, Patrik. (2011). *Etnografiska metoder*. Malmö. Liber AB.
- Asplund, Johan (1987). *Om hälsningsceremonier, mikromakt och asocial pratsamhet*. Göteborg. Bokförlaget Korpen
- Berg, Lars-Erik. (2007) Den sociala människan: Om den symboliska interaktionismen. I Månson, Per (red.), (2007). *Moderna samhällsteorier*. Stockholm. Norstedts förlagsgrupp AB.
- Berglund, Monica. (2014). *Salutogent äldreboende – Om Tre Stiftelsers utvecklingsresa*. Stockholm. Gothia Fortbildning
- Boolsen Watt, Merete. (2007). *Kvalitativa analyser*. Malmö. Gleerups utbildning AB.
- Bryman, Alan. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm. Liber AB.
- Denscombe, Martyn. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund. Studentlitteratur AB.
- Edebalk, Per-Gunnar (1990) *Hemmaboendeideologins genombrott: åldringsvård och socialpolitik 1945-1965*. Meddelanden från socialhögskolan i Lund 1990:4. Lund: Socialhögskolan.
- Einarsson, Charlotta och Hammar Chirac, Eva. (2006). *Gruppobservationer - Teori och praktik*. Lund. Studentlitteratur.
- Eriksson, Bengt G. & Birgit Häger (2012). *Salutogen omsorg och vård i praktiken: Omsorg och vård för ett helt liv*. Karlstad: Karlstads universitet, FoU Välfärd.
- Fangen, Katrine. (2005). *Deltagande observation*. Malmö. Liber AB.
- Falk, Hanna (2014). Platsens betydelse för äldres hälsa. I Wijk, Helle (red.), (2014). *Vårdmiljöns betydelse*. Lund. Studentlitteratur AB.
- Foucault, Michel. (2003). *Övervakning och straff*. Lund. Arkiv förlag.
- Gassne, Jan (2008). *Salutogenes, Kasam och socionomer*. Diss. Lund: Lunds universitet, Socialhögskolan.
- Goffman, Erving (1961). *Totala institutioner*. Lund. Studentlitteratur AB
- Goffman, Erving. (2014). *Jaget och maskerna*. Lund. Studentlitteratur AB.

- Hanson, Anders (2015). *Salutogen kultur – från värdegrund till verksamhetsnytta*. Alingsås. Salutogen kultur AB
- Harnett, Tove, 2013. *Framing spaces in places: Creating "respite spaces" in care setting*. *Dementia*. vol.13, 396-411.
- Harnett, T., Hälsöhögskolan, HHJ, I.f.g., Högskolan i Jönköping & HHJ. Åldrande - livsvillkor och hälsa 2010, "Seeking exemptions from nursing home routines: Residents' everyday influence attempts and institutional order", *Journal of Aging Studies*, vol. 24, no. 4, pp. 292-301.
- Harnett T.2010. The trivial matters – everyday power in Swedish elder care. *School of Health Sciences Jönköping University*. Disseration Series No. 9.2010.
- Harnett, T., Hälsöhögskolan, HHJ, I.f.g., Högskolan i Jönköping & HHJ. Åldrande - livsvillkor och hälsa 2010, "Seeking exemptions from nursing home routines: Residents' everyday influence attempts and institutional order", *Journal of Aging Studies*, vol. 24, no. 4, pp. 292-301.
- Johansson, M, Fakulteten för samhällsvetenskap (FSV), Linnéuniversitetet & Institutionen för socialt arbete (SA) 2014, "Mirakel inom äldreomsorgen?: idén om en salutogen äldreomsorg och dess omsättning i praktiken", *SOCIALVETENSKAPLIG TIDSKRIFT*, vol. 21, no. 1, pp. 67
- Johansson, Thomas och Lalander, Philip. (2013). *Vardagslivets socialpsykologi*. Stockholm. Liber AB.
- Jormfeldt, Mia., Kommunförbundet Halland. Hallands FoU-enhet för äldre- och handikappsomsorg. Halmstad N FoU, Kommunförb. Halland, svenska 37s. (2002). "Brukares och anhörigas syn på autonomi och bemötande inom äldreomsorgen". *Meddelandeserien/NFoU – FoU-enheten, Kommunförbundet Halland, 2002:9*.
- Jönsson, Håkan., Harnett, Tove och Wästerfors, David. (2012). *Makt och vanmakt på äldreboenden*. Lund. Studentlitteratur AB.
- Kjellman, C. 2003, Ta plats eller få plats?: Studier av marginaliserade människors förändrade vardagsliv, *Lunds universitet: Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi*, Lund.
- Lindqvist, Rafael. och Nygren, Lennart (2006). Social teori och socialt arbete. I Meeuwisse, Anna., Sunesson, Sune. Och Swärd, Hans (red.), (2006). *Socialt arbete*. Stockholm. Natur och kultur.
- Lill, Linda. (2010). *Äldreomsorg – om makt, genus, klass och känslor i ett yrke*. Malmö. Liber
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, Kalifornien, USA: Sage Publishing.

- Ljungkvist, Linda och Moula, Alireza (2009). Empowermentorienterat socialt arbete med äldre. I Moula Alireza (red), (2009). *Empowermentorienterat socialt arbete*. Lund. Studentlitteratur.
- Low, S.M.; Altman, I. 1992. Place Attachment: A Conceptual Inquiry. In I. Altman; Low, S.M. eds. *Place Attachment* (pp. 1-12). NY: Plenum Press.
- Meeuwisse, Anna. och Swärd, Hans (2006) Vad är socialt arbete. I Meeuwisse, Anna., Sunesson, Sune. Och Swärd, Hans (red.), (2006). *Socialt arbete*. Stockholm. Natur och kultur.
- Nilsson, R. 2007, "Äldrepedagogik - socialt arbete med äldre i nytt perspektiv", *Nordisk sosialt arbeid*, vol. 26, no. 4, pp. 341-351.
- Patel, Runa och Davidsson, Bo. (2011). *Forsknings metodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund. Studentlitteratur AB.
- Sandman, Per- Olof och Edvardsson, David. (2004). Symbolers betydelse. I Wijk, Helle (red.), (2004). *Goda miljöer och aktiviteter för äldre*. Lund. Studentlitteratur AB.
- SFS 2001:453. Socialtjänstlagen kap 5 §4 Lag (2010:427). Särskilda bestämmelser för olika grupper, äldre människor.
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453/?bet=2001:453#K5 [2015-05-20]
- Skau, Greta Marie. (2007). *Mellan makt och hjälp*. Malmö. Liber AB
- Tornstam, Lars. (2010). *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm. Nordstedts förlagsgrupp AB.
- Westlund, Peter. (2015). *Att vända en verksamhet – från patogen till en salutogen äldreomsorg*. Stockholm. Gothia Fortbildning AB.
- Westlund, Peter och Lindberg, Gunnar (2012). *Salutogen ekonomi*. Stockholm. Gothia Fortbildning AB.
- Westlund, Peter., Sjöberg, Arne. (2005) *Antonovsky inte Maslow – för en salutogen omsorg och vård*. Solna. Fortbildningsförlaget
- Wikström, Eva. 2005. *Inflytandets paradoxer: möjligheter och hinder för självbestämmande och inflytande i hemtjänsten*. Växjö universitet.
- Wikström, E., Emilsson, U.M., Fakulteten för samhällsvetenskap (FSV), Linnéuniversitetet, Institutionen för socialt arbete (SA), Fakultetsnämnden för hälsa, socialt arbete och beteendevetenskap & Institutionen för socialt arbete, S. 2014, "Autonomy and Control in Everyday Life in Care of Older People in Nursing Homes", *Journal of Housing for the Elderly*, vol. 28, no. 1, pp. 41-62.
<http://www.codex.uu.se/> [2015-06-12]

Halmstad Högskola
Sektionen för Hälsa och samhälle

Inflytande och självbestämmande i din vardag på boendet

Vi är två studenter som kommer från Högskolan i Halmstad, vi studerar på programmet Socialt arbete- ledning och organisation. Vi skriver en uppsats som berör området *äldres självbestämmande och inflytande i sin vardag på ett boende inom äldreomsorgens gemensamma utrymmen*. Vi vill i den här studien få med den äldres tolkning rörande sin egen situation, i det gemensamma utrymmet och i den dagliga omsorgen. Det är av den anledningen vi skulle vilja genomföra en intervju med dig.

Undersökningen görs helt konfidentiellt. Vi kommer sammanställa och tolka svaren och använda dem i vår studie som kommer rapporteras i form av en studentuppsats på kandidatnivå. Svar och resultat kommer inte användas i andra syften och undersökningar.

Vi kommer att besöka dig på ditt boende. Vi kommer genomföra en intervju tillsammans med dig, intervjufrågorna består av cirka tio stycken frågor som bifogas i detta brev. Intervjutiden beräknas till ca 40 min. Vid redovisning kommer vi att vara noga med att personer inte kommer kunna identifieras genom att intervjuer och inspelning kommer att förstöras när studien är klar. I uppsatsen kommer inte namn, boende eller ort att anges. Vi kommer att skriva att vi har gjort intervju och observation på ett relativt nytt äldreboende i Sverige. De första dagarna kommer vi att observera gemensamma rummet.

Intervjun är helt frivillig och du kan när som helst avbryta.

Samtycke till intervjun godkänd med din underskrift

På förhand tack för din medverkan.

Halmstad i april 2015

Christina Ingmyr och Johanna Ring

Kandidatstuderande

Handledare Jenny Rosenqvist

jenny.rosenqvist@hh.se

Inflytande och självbestämmande i din vardag på boendet

Vi är två studenter som kommer från Högskolan i Halmstad, vi studerar på programmet Socialt arbete- ledning och organisation. Vi skriver en uppsats som berör området *äldres självbestämmande och inflytande i sin vardag på ett boende inom äldreomsorgens gemensamma utrymmen*. Vi vill i den här studien få med den äldres tolkning rörande sin egen situation, i det gemensamma utrymmet och i den dagliga omsorgen. Undersökningen görs helt konfidentiellt. Vi kommer sammanställa och tolka svaren och använda dem i vår studie som kommer rapporteras i form av en studentuppsats på kandidatnivå. Svar och resultat kommer inte användas i andra syften och undersökningar.

Vi kommer att besöka dig på ditt boende. Vid redovisning kommer vi att vara noga med att personer inte kommer kunna identifieras genom att intervjuer och inspelning kommer att förstöras när studien är klar. I uppsatsen kommer inte namn, boende eller ort att anges. Vi kommer att skriva att vi har gjort intervju och observation på ett relativt nytt äldreboende i Sverige. De första dagarna kommer vi att observera gemensamma rummet.

Observationen är helt frivillig och du kan när som helst avbryta.

Samtycke till observation godkänd med din underskrift

På förhand tack för din medverkan.

Halmstad i april 2015

Christina Ingmyr och Johanna Ring

Kandidatstuderande

Handledare Jenny Rosenkvist

jenny.rosenkvist@hh.se

Bilaga 3

Intervjuguide

Frågeställningar rörande äldres självbestämmande och inflytande i vardagen på ett boende inom äldreomsorgens gemensamma utrymmen

Öppningsfråga

1. Hur upplever du din vardag här på boendet

Inledningsfråga

2. Hur ser du på det gemensamma allrummet (gemensamma utrymmet)

Nyckelfrågor

3. Hur tar du del av det gemensamma allrummet
4. Är det något du saknar i det gemensamma utrymmet
5. Hur ser tiderna för måltiderna ut (flexibilitet)
6. Hur går det tillväga vid val av bordplacering
7. Hur ser din morgon ut
8. Hur ser din kväll ut
9. Hur ser du på dina tidigare fritidsintressen, får du möjlighet att utöva dem

Avslutningsfrågor

10. Något som du vill lyfta eller tillägga

Christina Ingmyr

Johanna Ring

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se